

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

นายสมัย ผลบุญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

พ.ศ.2547

ISBN 974-8188-91-4

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

A FEASIBILITY STUDY OF ECOTOURISM DEVELOPMENT OF BANGPAKONG DELTA

Mr. Samai Pholboon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Social Sciences for Development

Rajabhat Rajanagarindra University

2004

ISBN 974-8188-91-4

ชื่อวิทยานิพนธ์

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

ผู้วิจัย

นายสมัย ผลบุญ

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

ดร.ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ

กรรมการที่ปรึกษา

1. ผศ. สมศักดิ์ ชีम्मแจ้ง
2. อาจารย์วิชัย พงษ์โหมด

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(ดร.ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ)

.....กรรมการ

(ผศ. สมศักดิ์ ชีम्मแจ้ง)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิชัย พงษ์โหมด)

.....กรรมการ

(ดร.พจณี เทียมศักดิ์)

.....กรรมการ

(ดร.อำนาจ ป่าอ้าย)

.....กรรมการ

(ดร.ลัดดา จาบถนอม)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิต
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

.....

(ผศ. เอก เทพสุภรณ์กุล)

ประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อวิทยานิพนธ์ การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณ
ปากแม่น้ำบางปะกง

ผู้วิจัย

นายสมัย ผลบุญ

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

ปีการศึกษา

2547

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

ดร.ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ

กรรมการที่ปรึกษา

1. ผศ.สมศักดิ์ ยิ้มแจ้ง

2. อาจารย์วิชัย พงษ์โหมด

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำ บางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีอาชีพทำการประมงเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยเลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาและเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดกลุ่มสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของเทศบาลตำบลท่าข้าม สมาชิกชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง นักท่องเที่ยว แล้วนำมาวิเคราะห์เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่าความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำ บางปะกงจะเกิดขึ้นจากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติป่าชายเลนบริเวณเกาะธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและนกนานาชนิด รวมทั้งปลาโลมาที่พบได้ในเขตบริเวณปากแม่น้ำ บางปะกงจึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นได้ในระยะเวลาสั้น ส่วนในเรื่องความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่นให้เหมือนที่อื่น แต่ในปัจจุบันไม่สามารถที่จะดำเนินการได้เพราะมีเรื่องพื้นที่บริเวณเกาะธรรมชาติที่เป็นจุดที่น่าสนใจของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยที่เจ้าหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งยังไม่อนุญาตให้ใช้พื้นที่บริเวณเกาะธรรมชาติเพราะขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงไม่สามารถพัฒนาได้อย่าง

ต่อเนื่อง ด้านผลกระทบส่วนใหญ่จะเป็นไปในด้านเชิงบวกมากกว่าเชิงลบเพราะการท่องเที่ยวเกิดในระยะเวลาสั้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อม แต่ยังมี ส่วนช่วยเพิ่มรายได้และทำให้เกิดอาชีพใหม่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ดังนั้นสรุปได้ว่าความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีการพัฒนาในระยะเวลาสั้นๆอย่าง ค่อยเป็นค่อยไปแบบต่อเนื่อง โดยมีเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นเฉพาะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมา เที่ยวได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Thesis Title : A FEASIBILITY STUDY OF ECOTOURISM DEVELOPMENT
OF BANGPAKONG DELTA

Researcher : Mr. Samai Pholboon

Degree : Master of Arts in Social Sciences for Development

Year : 2004

Thesis adviser : Dr. Siriwat Jiradetprapai

Thesis Co-adviser : 1. Asst. Prof. Somsak Yimchang
2. Mr. Wichai Phongmode

ABSTRACT

The objective of this study was to investigate the possibility of ecotourism development around Bangpakong Delta, Bangpakong District, Chachengsao Province. The data for this qualitative study was collected from focus group interviews, participatory and non-participatory observation. The informants were people in the local community including officers at Takham sub-district, members of Environment Conservation Club, community leader, officers in the Department of Sea and Coastal Resources, and tourists visiting the area. The collected data was analyzed presented descriptiv

The study revealed that ecotourism development around Bangpakong Delta is possible due to the rich environment of the riverside and natural islands where varieties of flora and fauna are found. Moreover, dolphins coming to the river mouth can accelerate ecotourism during that time. Most people involved in ecotourism want to co-operate in the development. However, utilizing the islands is prohibited due to the cabinet's consensus. Thus, the development of ecotourism can be conducted at a micro level. The impacts of ecotourism are mostly positive because tourism can create more income and new jobs. The peak period is too short to cause any negative impact on the community and environment. In conclusion, it is possible for a gradual development of ecotourism with its unique attractions.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ดร.ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.สมศักดิ์ ยิ้มแฉ่ง และอาจารย์วิชัย พงษ์โหมด กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจาก ดร.พจน์ เทียมศักดิ์ พนักงานเอก สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่กรุณาตรวจแก้ไขคำให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งสละเวลามาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณมานิตย์ ดีเชื้อ หัวหน้าการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา คุณธรรมบุญ พุ่มพวง ประธานชมรมอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมตำบลท่าข้ามและชาวบ้านตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ตลอดมา

ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจาก รศ.ดร.จลลทิพย์ สาขลวิจารณ์ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัยเชิงคุณภาพ ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนกำลังใจจากอาจารย์จำเริญรัตน์ ผลบุญ และเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจการศึกษาทั้งหมด

สมัย ผลบุญ

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ความสำคัญของการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน.....	25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	28
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม.....	29
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย
3.1	วิธีการศึกษา..... 34
3.2	พื้นที่ในการศึกษา..... 35
3.3	การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา 35
3.4	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล..... 36
3.5	การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 38
3.6	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 41
4	สภาพพื้นที่ศึกษา
4.1	ประวัติความเป็นมา..... 42
4.2	ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน..... 43
4.3	สภาพทั่วไปของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง..... 43
4.4	ลักษณะภูมิประเทศ..... 44
4.5	ลักษณะภูมิอากาศ..... 44
4.6	ข้อมูลการเดินทาง..... 45
4.7	วัดโสธรวรารามวรวิหาร..... 46
4.8	การปกครอง..... 46
4.9	ประชากร..... 49
4.10	เส้นทางเข้าสู่ตำบลท่าข้าม..... 50
4.11	ระบบสาธารณูปโภคและบริการ..... 51
4.12	อาชีพ..... 52
4.13	ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี..... 53
4.14	พื้นที่ศึกษาที่เป็นแหล่งธรรมชาติ..... 54
4.15	ที่พัก..... 55

บทที่	หน้า
5 การวิเคราะห์ข้อมูล	
5.1 ศักยภาพทางกาย.....	63
5.2 ความต้องการและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง.....	69
5.3 ความร่วมมือพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ.....	72
5.4 ผลกระทบ.....	75
6 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปและอภิปรายผล.....	78
6.2 ความเป็นไปได้ในการพัฒนา.....	78
6.3 ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม.....	80
6.4 ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา.....	82
6.5 ข้อเสนอแนะ.....	83
บรรณานุกรม.....	84
ภาคผนวก.....	89
ภาคผนวก ก แนวการสัมภาษณ์.....	90
ภาคผนวก ข โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง.....	93
ประวัติผู้วิจัย.....	109

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	40
2 แสดงจำนวนประชากรในอำเภอบางปะกงในเขตเทศบาล.....	49
3 แสดงจำนวนประชากรในอำเภอบางปะกงนอกเขตเทศบาล.....	50

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	7
2 กรอบแนวคิด.....	8
3 กระบวนการวิเคราะห์.....	41
4 แผนที่จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	45
5 แผนที่อำเภอบางปะกง.....	48
6 แผนที่ตำบลท่าข้าม.....	51
7 ที่พักของรีสอร์ทเอกชน.....	56
8 ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว.....	56
9 วัดคงคาราม (บน).....	57
10 อาชีพเย็บผ้าจาก.....	57
11 ถนนภายในหมู่บ้าน.....	58
12 ป้ายบอกทางเข้าสู่ท่าเรือ.....	58
13 ป้ายบอกทางเข้าชมปลาโลมา.....	59
14 เรือรับนักท่องเที่ยวของรีสอร์ท.....	59
15 เรือรับนักท่องเที่ยวของชมรมอนุรักษ์.....	60
16 ท่าเทียบเรือหมู่ 8.....	60
17 ท่าเทียบเรือหมู่ 1.....	61
18 เกาะธรรมชาติ.....	61
19 สภาพทางเดินด้านหน้าของเกาะธรรมชาติ.....	62
20 ลิงแสมพบบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง.....	62
21 การออกแบบแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	65

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เจริญเฟื่องฟูรุดหน้ามาตามลำดับเป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงกันข้ามการเติบโตของการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง การจัดการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและสังคม (กอวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540 : 9)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนคงไว้ซึ่งความเป็นธรรมชาติและที่สำคัญการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยังอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนสืบสานความคิดที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านให้คงไว้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในแบบพึ่งพาตนเองเป็นการสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีสภาพแวดล้อมด้านพื้นที่เหมาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีโครงการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนรวมทั้งองค์กรในท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาสำหรับการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยปัจจุบันรัฐบาลได้มุ่งเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนมากขึ้นและถือได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงตำบลท่าข้ามอำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นได้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จมีความยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวมจำเป็นต้องมีองค์กรประชาชนในท้องถิ่นที่เข้มแข็งมีศักยภาพและความพร้อมสูง ในการบริหารจัดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยเฉพาะอาศัยศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมพัฒนา

ประเทศ รวมทั้งเป็นฐานการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิทยาการ ที่เข้มแข็ง โดยมีการวางแผนและดำเนินการจัดการเรื่องท่องเที่ยวของท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงคนในท้องถิ่นอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงควรที่จะศึกษาความเป็นได้ก่อนที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอันดับต่อไป ดังนั้นการประสานงานกับภาครัฐ ภาคเอกชนและกลุ่มอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยดูแลบำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ แต่ถ้าชุมชนไม่ร่วมมือกันในการพัฒนาอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนเองเป็นการเสียโอกาสที่จะพัฒนาสู่การท่องเที่ยวในเชิงนิเวศเหมือนกับ แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆพื้นที่ดังกล่าวนับได้ว่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่งเป็นอย่างมากยิ่งเพราะนอกจากเป็นส่วนที่ทำให้ระบบนิเวศวิทยาเกิดความสมดุล ความรุ่มรื่นจากการแตกกิ่งก้านสาขาของต้นไม้และมีความหนาแน่นของรากไม้จากป่าชายเลนได้กลายเป็นร่มเงาและป้องกันอันตรายให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์จะส่งผลให้สัตว์น้ำทางทะเลมีจำนวนมากตามมาในที่สุด

บริเวณป่าชายเลนของจังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมมีประมาณ 24,381.25 ไร่ ต่อมามีการบุกรุกทำลายเพื่อเปลี่ยนสภาพป่าชายเลนไปเป็นนาเกลือ นาุ้ง และอื่น ๆ ทำให้ปัจจุบันมีเนื้อที่ป่าชายเลนเหลืออยู่น้อยลง ที่เหลืออยู่มีตามฝั่งแม่น้ำบางปะกงกับชายฝั่งทะเลเป็นแนวกว้างประมาณ 10 ถึง 70 เมตร แนวยาวระยะทางรวมประมาณ 18 กิโลเมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 900 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่มีการครอบครองสิทธิ์ คงมีเพียงบริเวณเกาะกลางปากแม่น้ำบางปะกง ตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีเนื้อที่ 125 ไร่ และเป็นเขตอนุรักษ์ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรีซึ่งป่าชายเลนบริเวณดังกล่าว นอกจากทำหน้าที่ในการรักษาระบบนิเวศ ชายฝั่งให้อยู่ในความสมดุล ยังเป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา รวมทั้งปลาดุกทะเลเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอาหารโปรตีนของปลาโลมา และเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถพบปลาโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประจำทุกปี พบเห็นได้ราวเดือนพฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์ ปลาโลมาจะอาศัยรวมตัวกันเป็นฝูงประมาณ 80 ถึง 100 ตัว ส่วนใหญ่ปลาโลมาที่พบบริเวณนี้ได้แก่ ปลาโลมาหัวบาตร ปลาโลมาอริวดี ปลาโลมาหลังโหนกและปลาโลมาปากขวด (รติมา กรูวรรณเจริญ, 2545 : 23) ปลาโลมาจะอาศัยอยู่ห่างจากฝั่งเพียง 3 กิโลเมตร นอกจากนี้ในบริเวณดังกล่าวยังมีป่าชายเลนที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำนานาชนิด อาทิ นกกาน้ำ นกแสด นกกระยาง ค้างคาวแม่ไก่ ปูแสม ปูก้ามดาบ และลิงแสม เป็นต้น จึงเป็นบริเวณที่มีความเหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพื่อรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

จึงได้มีโครงการสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกัน อาทิเช่น โครงการปลูก ฟืนฟู่ป่าชายเลนบริเวณเกาะกลางปากแม่น้ำบางปะกงอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็น การเกิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระ ชนมพรรษา 12 สิงหาคม 2544 ซึ่งทางเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา ได้ประสานงานกับสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี จัดทำโครงการอนุรักษ์ฟืนฟู่ป่าชาย เลนจังหวัดฉะเชิงเทราและโครงการฟืนฟู่ป่าชายเลน บริเวณเกาะกลางปากแม่น้ำบางปะกง โดย ได้รับการสนับสนุนโครงการปลูกฟืนฟู่ป่าชายเลนจาก นายวุฒิพงษ์ นายแสง สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหนังสือที่ กษ 0704.5/4782. (ภาคผนวก) 25 กุมภาพันธ์ 2545 โครงการปลูกฟืนฟู่ป่าชายเลนเกาะกลางปากแม่น้ำบางปะกง หมู่ที่ 1 ตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นโครงการร่วมกันระหว่างเทศบาลตำบลท่าข้ามและสำนักงานป่าไม้เขต ปราจีนบุรีนอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งโครงการโดยชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา ให้การ สนับสนุนโครงการ “ รั้งปลาโลมาและป่าชายเลน ” ได้จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 ถึง 12 กันยายน 2545 เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยการ ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ต่อมาได้มีการจัดขึ้นอีก เป็นครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในจังหวัดอย่างต่อเนื่องการ ดำเนินการจัดการอบรมและสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2545 นอกจากนั้นยังมีโครงการอื่น ๆ เช่น การสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรประชาชนท้องถิ่นและเตรียม ความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนโดยตั้งขึ้นเป็นชมรมอนุรักษ์ท้องถิ่นและ สิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลท่าข้ามเพื่อเป็นการช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น ให้คงอยู่และยังประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปาก แม่น้ำบางปะกง เพื่อสร้างแนวทางอนุรักษ์นิยมสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับ ชุมชน โดยจะศึกษารวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อประมวลผลและวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ที่จะพัฒนา ชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้จะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราต่อไป

1.2 ปัญหาการวิจัย (Statement of Problem)

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเกิดขึ้นได้ หรือไม่ บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างไร และการพัฒนาส่งผล กระทบต่อชุมชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.3.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผลกระทบต่อชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

สืบเนื่องมาจากการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและมีความพร้อมสามารถจัดการในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีความพร้อมในด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยพื้นที่ของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงบนั้นอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรีซึ่งไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และเป็นเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 จังหวัด นอกจากนี้บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและที่มีส่วนผลักดันให้ชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นได้แก่การมีปลาโลมาเข้ามายังบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงของทุกปี จึงเป็นส่วนที่สำคัญบ่งบอกถึงสภาพความเป็นจริงในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้รักษาทรัพยากรธรรมชาติตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและยังทราบถึงความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวางแผนดำเนินการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประจำท้องถิ่น อีกทั้งทราบถึงสภาพและปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน และจะได้เป็นแนวทางแก้ไขก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน งานวิจัยครั้งนี้สนองตอบถึงความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพความเป็นจริงให้ปรากฏและเป้าหมายจะพัฒนาชุมชนในเชิงท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้ต่อชุมชนและรับรู้ความคิดเห็นทั้งผู้เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ว่ามีความคิดเห็นร่วมกันในการพัฒนา

บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.5.1 ด้านพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง อยู่ในอำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ศึกษาที่เป็นจุดที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ที่เป็นเกาะธรรมชาติอยู่ใกล้กับตำบลท่าข้ามและชุมชน

1.5.2 ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวความคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน แนวความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มการศึกษาสภาพพื้นที่ ทางกายภาพที่มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งศึกษาในด้านผลกระทบต่อชุมชน

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานการพัฒนากับการอนุรักษ์นั้นได้มีความพยายามมาโดยตลอด ด้วยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างตรงตามหลักวิชาการ แต่การดำเนินการที่ผ่านมามีแนวทางต่างๆ และยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยสาเหตุหลายประการ สาเหตุประการหนึ่งที่จะกล่าวเป็นพิเศษในที่นี้คือความสับสนในการพัฒนาระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์นิยม ยังขาดการจัดที่เป็นรูปแบบในการดำเนินงาน ภายใต้อำนาจของประเทศไทยในการสร้างความสมดุลระหว่างการ

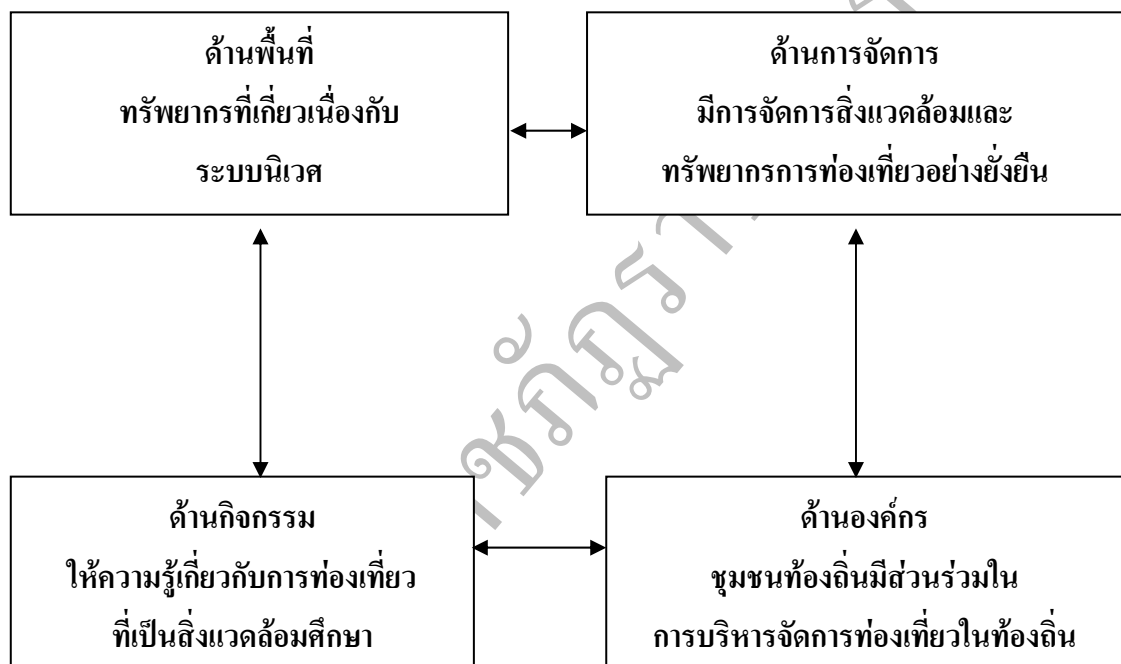
พัฒนาการอนุรักษ์และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากพลัง 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์นิยมที่มีกรอบและโครงสร้างเล็ก ๆ รวมกันแล้วสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ นักวิชาการจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิก (PATA) องค์การการท่องเที่ยว (WTO) และนักวิชาการในอุตสาหกรรมทั้งจากยุโรป สหรัฐอเมริกา ต่างให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการให้ความรู้ความเข้าใจในการศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการตลอดจนการได้รับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่และบำรุงรักษาพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 : 15)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนและได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาท้องถิ่นเป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปอย่างมีคุณภาพโดยเริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากบุคคลทุกฝ่ายของชุมชน

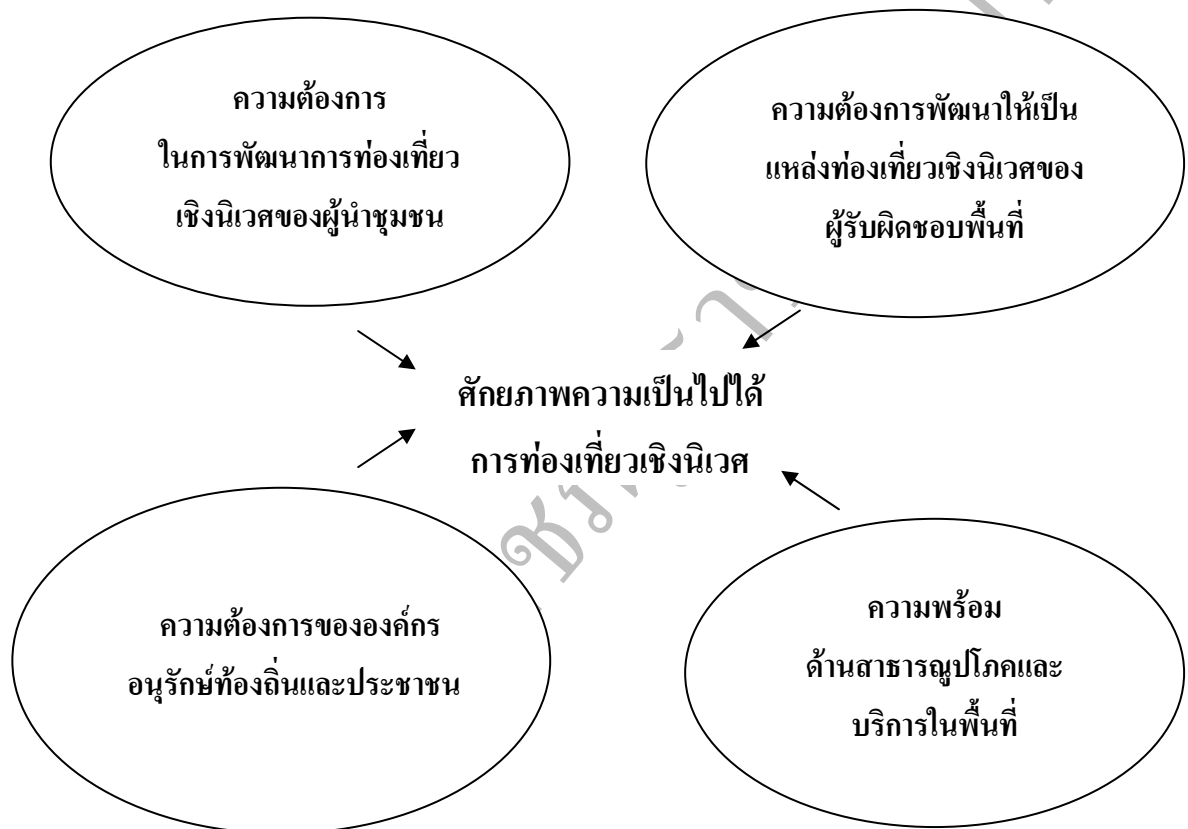
ส่วนองค์ประกอบที่สำคัญแสดงเป็นแผนภูมิให้เห็นว่ามี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและด้านองค์กรมีความเกี่ยวข้องกันดังแผนภูมิต่างข้างล่างดังนี้

ภาพ 1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองการวางแผนโครงการ. 2540 : 27)

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีกรอบแนวคิดสู่กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแผนภูมิต่างนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทราบถึงความคิดเห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.7.2 ทราบถึงสภาพและปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

1.7.3 ทราบถึงผลกระทบต่อชุมชนจากการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.7.4 เพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ความเป็นไปได้ (Feasibility) หมายถึง ระดับความสามารถที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้บรรลุตามวัตถุประสงค์มากขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในพื้นที่ โดยมีองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นตัวกำหนด รวมถึงความต้องการที่จะพัฒนาของผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน

การพัฒนา (Development) หมายถึง เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าไปในทางที่ดีขึ้นจากสภาพที่เคยเป็นอยู่เดิม โดยมีการวางแผนดำเนินการอย่างมีแนวคิด และผลงานของการพัฒนาต้องทำให้สภาพต่างๆ ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ธรรมชาติเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านกิจกรรมมีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษาและด้านองค์กรที่เป็นการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม จึงถือได้ว่าเป็นการพัฒนา

บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง (Bangpakong Delta) หมายถึง พื้นที่ตั้งอยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของอ่าวไทย หรือทางตอนใต้ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างละติจูดที่ 13 องศาเหนือและลองจิจูดที่ 100 องศาตะวันออก โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตตำบลท่าข้ามอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และมีเนื้อที่เกาะธรรมชาติอยู่ตรงบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง อยู่ในความ รับผิดชอบของกรมป่าไม้ จำนวนเนื้อที่ 125 ไร่ ลักษณะเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์

ชมรมอนุรักษ์ท้องถิ่น หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรักษา สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น โดยเฉพาะหมู่ที่ 1 กับหมู่ที่ 8 ของตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลของภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลท่าข้าม สมาชิกเทศบาลตำบลท่าข้าม

ผู้รับผิดชอบพื้นที่ หมายถึง หน่วยงานของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็น เจ้าของพื้นที่ดูแลรับผิดชอบโดยเฉพาะบริเวณส่วนพื้นที่ศึกษาที่เป็นเกาะธรรมชาติ

สาธารณูปโภคและบริการ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่ส่งเสริมให้ การพัฒนาการท่องเที่ยวสมบูรณแบบรวมทั้งการบริการที่อำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เป็นการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาความเป็นไปได้เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ภายใต้การจัดการองค์การภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษารายละเอียดจากแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มีการกล่าวถึงและพัฒนามาจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งได้มีการนิยามความหมายและเสนอสาระสำคัญของแนวคิดดังกล่าวไว้หลายประการ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหมายถึง “ การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการป้องกันและสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวแบบนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ” ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการสำคัญดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540 : 1-9)

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรมเป็นสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสียจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาวและจะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติและการพัฒนาท้องถิ่นและ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

4. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยที่ได้พิจารณาด้านราคาและ คุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัดแต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

5. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยวซึ่งจะไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

6. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชากรท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในอันที่จะร่วมงานกันไปในทิศทางเดียวกันรวมทั้ง ร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

7. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดคล้องแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุกระดับจะช่วยยกระดับของการบริการการท่องเที่ยว

8. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูลจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

9. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งใช้คำในภาษาไทยว่า “ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ” ซึ่งใช้คำในภาษาไทยว่า “ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” แต่ใช้ภาษาอังกฤษตรงกันว่า “Ecotourism” หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับ ทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ ” บนพื้นฐานของนิยามความหมายดังกล่าว นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มผู้เดินทางที่แสวงหาสิ่งต่างๆดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540 : 10-11)

1. กิจกรรมต่างๆที่ทำให้ประสบการณ์ที่หลากหลายได้มากขึ้น
 2. ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติหรือประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่ในแต่ละพื้นที่
 3. โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ที่มีความแตกต่าง
 4. ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติและสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ไปชม
- อย่างไรก็ตามการให้นิยามเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเสนอว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ที่ประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องและรูปแบบการจัดการ กล่าวคือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมขององค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น องค์ประกอบด้านองค์กร จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง “ การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งหมายถึงรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย” (พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. 2538 : 36-39)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในด้านระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้ว นักท่องเที่ยวจึงปรับตัวให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือของชุมชนนั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อม หรือต่อสังคมหรือต่อชุมชนนั้น

ยังให้ทัศนะที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ 5 ประการคือ

- 1.ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่น
- 2.ต้องให้ความรู้และเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่างๆ ตลอดจนการอธิบายการตีความโดยมัคคุเทศก์เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับความเพลิดเพลินพร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและให้มีความตระหนักถึง คุณค่าหรือคุณประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวังช่วยกันป้องกันและช่วยกันลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นสิ่งต่างๆ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นในการจ้างงานทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร การขายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

5. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ การสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์และความพึงพอใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวจะมีผลต่อการได้รับผลประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาวอย่างยั่งยืนและอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นข้อมูลข่าวสารในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะต้องมีความถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ ต้องมีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวจะต้องเท่ากับหรือมากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ โดยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของการให้บริการและให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอันดับที่สูงรองจากการมุ่งอนุรักษ์ดูแลและป้องกันแหล่งท่องเที่ยวที่พำนักนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ก่อนข้างที่จะเป็นแนวคิดใหม่ที่มาพร้อมกับกระแสความต้องการของโลกที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศอันเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของโลก ซึ่งมีการเสนอแนวทางการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติในลักษณะต่างๆ แต่ประสบการณ์ในระดับปฏิบัติยังมีน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่นานาชาติให้ความสำคัญเพื่อการมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยให้ความสำคัญแก่การให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ หรือมุ่งเน้นให้เกิดการนิเวศมากกว่าการจัดการลดหรือปราศจากผลกระทบและนักท่องเที่ยวพึงพอใจเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว(สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2543 : 23-24)

สำหรับการศึกษารุ่นนี้ใช้คำจำกัดความที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยึดเป็นหลักว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2541 : 9)

2.1.1 ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากรายงานผลเรื่อง “การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่จัดทำและเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อปี 2540 ได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของชุมชนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่ามี 2 ลักษณะ คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540 : 48-50)

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ซึ่งมีอยู่ 2 ทางคือ

- 1) ทางเศรษฐกิจ ได้แก่
 - (1) เกิดการสร้างงานเกิดขึ้นใหม่สืบเนื่องจากการท่องเที่ยว
 - (2) เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเพิ่มขึ้น
 - (3) เกิดระบบตลาดเพื่อการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นปัจจัยต่อการท่องเที่ยว
 - (4) เกิดระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาดที่เกิดขึ้น
 - (5) มีรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่
 - (6) ครอบครัวในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 2) ทางสังคม ได้แก่
 - (1) การพัฒนาด้านการสร้างสรรค์
 - (2) การติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น
 - (3) เกิดสัญญาทางสังคมอันเนื่องมาจากการตกลงในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในสังคม
 - (4) การพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค

- (5) การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง
- (6) การพัฒนาด้านสาธารณสุข
- (7) ความเอาใจใส่ต่อบริการทางสังคมของชุมชนดีขึ้น

2.1.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งในทางบวกและทางลบ

ผลกระทบในทางบวกก็คือประโยชน์ที่ชุมชนได้รับซึ่งได้กล่าวไปแล้ว ส่วนผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การขยายตัวของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหาร หากไม่มีการจัดการที่ดีตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนอาจถูกกลืนหรือเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาสู่ชุมชนได้ เป็นต้น

สถาบันดังกล่าวได้เสนอว่าการสร้างโอกาสและประโยชน์ในการปรับตัวต่อการพัฒนาที่เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง จะช่วยลดผลกระทบในทางลบเหล่านั้นได้บ้าง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรมของระบบ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างมากอยู่แล้วเพราะชุมชนสามารถเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้อย่างดี กล่าวคือ

1. เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้รับทราบนโยบายเบื้องต้นและมีส่วนผลักดันในระยะยาว ตามแผนงานและแผนปฏิบัติการต่างๆ

2. เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคเอกชน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้นโดยเอกชน เช่นร่วมพัฒนาที่พักแรม ร้านค้า และการนำเสนอศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้ประโยชน์โดยไม่เบียดบังทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลท้องถิ่นการเตรียมการจัดการวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการบริการและการได้รับประโยชน์จากการบริการ

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมที่ดีนั้นจะต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าปัจเจกบุคคลและชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยแนวทางที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ 4 แนวทางคือ

1. แนวทางขั้นเตรียมการ

- (1) การจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (2) การเตรียมข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และ
- (3) การกำหนดขั้นตอนการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. แนวทางขั้นดำเนินการ

- (1) การร่วมวางแผนปฏิบัติการและการประเมินผลกับองค์กรอื่น
- (2) ควบคุมและส่งเสริมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวให้ถูกต้อง
- (3) การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมทั้งระดับส่วนตัวและชุมชน

3. แนวทางปฏิบัติแต่ละบุคคล

- (1) การพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้านเกี่ยวกับท้องถิ่นตน
- (2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ครอบครัวและชุมชน
- (3) การร่วมมือและมีบทบาทร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- (4) การพัฒนาความรู้และทักษะด้านการให้บริการ

4. แนวทางขั้นติดตามประเมินผล

- (1) มีมาตรฐานและตัวชี้วัดการประเมินในระดับบุคคล ชุมชนและสภาพแวดล้อม
- (2) ประเมินผลกระทบต่อพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ต่อการนิเวศวิทยาการ

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาตนเอง

แนวทางทั้งสี่นี้ จะสามารถชี้ถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งได้

2.1.3 นโยบายและแผนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

หลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย มีทั้งมหภาคและจุลภาค ดังนี้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ มีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่หลายมาตรา

มาตรา 79 หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งถือเป็นมาตรการหลักของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพ สิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตประชาชน” ซึ่งเป็นแนวทางให้รัฐจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมและกำจัดมลพิษ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วม 5 ฝ่ายคือ รัฐ ชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนและปัจเจกชน

มาตรา 46 เสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นว่าบุคคลซึ่งร่วมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ หรือพื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนั้น มาตรา 289 และมาตรา 290 กำหนดบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไว้อย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน

2.1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ เน้นการสร้างความร่วมมือร่วมกันนึกกำลังอย่างสมานฉันท์ของคนในชาติ จึงมียุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญ 2 ประการ คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 83-86)

ประการแรก คือ การพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชนให้เกิดขึ้นมากที่สุด โดยใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งการที่จะให้มีหลักประกันด้านสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี

ประการที่สอง คือ การปรับระบบบริหารจัดการเพื่อให้มีการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับความคล่องตัวและสัมพันธ์สอดคล้องกันโดยยึดหลักการประสานงานภายใต้ระบบการจัดการพื้นที่กับภารกิจของหน่วยงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงาน โครงการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผล โดยการจัดทำเครื่องชี้วัดความสำเร็จของแผน

ในหลายมิติและหลายระดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลเป็นประจำทุกปีโดยเปิดโอกาสให้ ประชาชน และผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนาอย่างกว้างขวาง

วัตถุประสงค์การพัฒนาของแผนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมโดยประชาชน จึงกำหนดไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน
2. เพื่อปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

ทั้งนี้ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อนิเวศน์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยา รวมทั้งการดูแลรักษาภาวะแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว การจัดระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดการใช้ประโยชน์และควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากธรรมชาติ

ฉะนั้น ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าว จึงมีสาระสำคัญคือ

1. การรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้คงไว้ซึ่งความมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติ ความสะอาด และความปลอดภัย
2. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในประเทศมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในระยะเริ่มต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าว จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มในอนาคต ทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับท้องถิ่นจึงปรับเปลี่ยนไปเป็นดังนี้

1. ปรับปรุงมาตรฐานและคุณภาพบริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้จากเงินตราต่างประเทศ และส่งเสริมไทยเที่ยวไทย โดยเน้นการบริหารจัดการระดับพื้นที่

2. ส่งเสริมบทบาทขององค์กรในท้องถิ่นให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านบริหาร การท่องเที่ยวอย่างครบวงจรทั้งการบำรุงรักษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและริเริ่มผลิตสินค้าที่ระลึก รวมทั้งการฝึกอบรมและกวดขันมัคคุเทศก์ให้มีความรู้ อย่างแท้จริงและริเริ่มผลิตสินค้าหัตถกรรมท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ประยุกต์ศิลปะ เอกลักษณ์ไทยร่วมกับการใช้วิทยาการสมัยใหม่ ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่น โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด

3. รมรณรงค์ประชาสัมพันธ์สร้างค่านิยมการท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยปรับปรุงข้อมูล บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับระบบบริการข้อมูลทันสมัย เช่น เครื่องช่วยคอมพิวเตอร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4. เพิ่มและกวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ทั้งด้านอาชญากรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

5. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ควบคู่กับ การจัดทำแผนจัดการใน การนิเวศและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรมและวัฒนธรรมเพื่อให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจตลอดไป

6. นอกจากนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังใช้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม การบริการ เป็นตัวสนับสนุนการลดปัญหาสังคม โดยส่งเสริมให้พื้นที่ที่มีความร่วมมือในการ พัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ครบวงจร เพื่อเสริมสร้างอาชีพและรายได้แก่ประชาชนและการ หารายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างนักท่องเที่ยว กับชุมชนท้องถิ่น การธำรงรักษาไว้ซึ่งชีวิต วัฒนธรรมประจำถิ่น เช่นที่อยู่อาศัย อาหาร การแพทย์ ไทย ควบคู่กับการอำนวยความสะดวก รักษา ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

อนึ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้กำหนด แนวทางการพัฒนา ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และ แหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนต่อคุณภาพชีวิตและเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้ สำนักงาน(คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544 : 69-70)

1. ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่ง ศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อการพิจารณา สมรรถนะในการรองรับของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนป้องกันมิให้วัฒนธรรมอันดี งามของท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ให้หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนด

แนวทางบริหาร จัดการที่เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว กำหนดเขตอนุรักษ์และเขตพัฒนาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมให้ชัดเจน ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดและควบคุมการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อใช้ในการฟื้นฟูอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2. ใช้ผังเมืองเป็นกลไกประสานงานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้เกิดความน่าอยู่และยั่งยืน โดยนำผังเมืองทุกระดับเป็นกรอบในการจัดทำแผนการลงทุนด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้มีความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ควบคุมการตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมและกิจกรรมการผลิตที่ก่อมลพิษหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างเข้มงวด โดยให้อยู่ในเขตการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและให้มีการจัดการของเสียและมลพิษอย่างเป็นระบบ ตลอดจนใช้มาตรการทางภาษีและกฎหมายผังเมืองควบคุมให้มีการปฏิบัติตามผังเมืองอย่างเคร่งครัด

3. อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย โดยสร้างค่านิยมให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.1.5 นโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2540 – 2544)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นองค์กรหลักด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระหว่างปี 2540 – 2544 ไว้ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 89-90)

1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่กับ สิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป

2) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความพอใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

3) สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

4) ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรัก ความหวงแหนและช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับ นักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป

5) ส่งเสริมให้การท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคมของประเทศสืบไป

6) สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว และจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดไป เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

2.1.6 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยวางเป้าหมายในระยะสั้นและระยะยาว 6 ปี ไว้ สรุปสาระได้ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540 : 91-96)

1) เป้าหมายระยะยาว คือ ในปี 2555 ให้การท่องเที่ยวของไทยมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล (World Class) ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการ และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ โดยมีภารกิจหลักคือ การรักษามรดกแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ให้ยั่งยืน สามารถให้ไทยรักษาความเป็นประเทศที่สวยงามน่าท่องเที่ยวอยู่ตลอดไป

2) เป้าหมายระยะสั้น คือในปี 2541 – 2546 ยึดหลัก “เที่ยวไทย...รักไทย” ให้พัฒนาการท่องเที่ยวไทยไปในทิศทางนิเวศมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีกลยุทธ์ 9 ประการ คือ การบริหารแผนแม่บท “ไทยเที่ยวไทย” การฟื้นฟูและนิเวศแหล่งท่องเที่ยวไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำด้านการท่องเที่ยวในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยให้มีเอกลักษณ์ในมาตรฐานสากล การส่งเสริมการท่องเที่ยวข้ามและขยายจำนวนวันพักให้ไทยเป็นศูนย์กลางการจัดนิทรรศการศูนย์การประชุมและช้อปปิ้งนานาชาติ

2.1.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในกระบวนการท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความพึงใจ เพลิดเพลิน และมีความสุขจากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลาตามปกติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็นสื่อกลางในการนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้

กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจำแนกเป็นกิจกรรมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมที่เน้นการแสดงออกและกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ศึกษาทบทวนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการท่องเที่ยวทั้งสิ้น จำนวน 28 กิจกรรม พบว่าเป็นกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกมากที่สุดรองลงมาคือกิจกรรมในการแสวงหาความรู้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมต่าง ๆ นี้อาจมีความเหลื่อมซ้อนหรือสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ แต่การประกอบกิจกรรมอาจมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน และจากกิจกรรมท่องเที่ยวจำนวน 28 กิจกรรมดังกล่าวนี้ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 19 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่

- เดินป่า	Hiking, Trekking, Walking
- ศึกษาธรรมชาติ	Nature Educating
- ส่องสัตว์ / ดูนก	Animal / Bird
- เทียวถ้ำ / น้ำตก	Cave / Waterfall Exploring
- พายเรือ แคนู	Canoeing
ก. คะยัค	Kayak
ข. เรือใบ	Sail Boating
ค. กระดานโต้ลม	Wind Surfing
- ดูปะการังน้ำตื้น / น้ำลึก	Snorkeling / Scuba Diving
- ตั้งแคมป์	Tent Camping
- ล่องแพ	Rafting
- จั่ม้า นั่งช้าง	Horse / Elephant Riding

2) กิจกรรมกึ่งนิเวศ ได้แก่

- ถ่ายรูป บันทึกภาพ / เสี่ยง	Photographing

- ศึกษาท้องฟ้า Sky Interpretating
- จักรยานท่องเที่ยว (เสือภูเขา) Terrain / Mountain Biking
- ปีน / ไต่เขา Rock / Mountain Climbing

3) กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ได้แก่

- ชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์
- ศึกษาเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์
- ศึกษาชื่นชมงานศิลปกรรมและวัฒนธรรม
- ร่วมกิจกรรม เรียนรู้พฤติกรรมของผู้คน การศึกษาเรียนรู้ การผลิตของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะเฉพาะเหมาะกับบางพื้นที่ และบางกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกหรือเครื่องมือที่ต่างกัน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่ต่างกันด้วย

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวเมื่อพิจารณาประกอบกับกรอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถประเมินความเหมาะสมในการจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ซึ่งกิจกรรมที่มีแนวโน้มเป็นกิจกรรมเชิงนิเวศหรือกึ่งนิเวศ จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบนิเวศในพื้นที่เกี่ยวข้องกับประชาชนหรือชุมชนในท้องถิ่นค่อนข้างมาก กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความเหมาะสมต้องมีการจัดการลดผลกระทบด้วย หากปราศจากมาตรการลดผลกระทบที่ดีแล้ว กิจกรรมเหล่านั้นจะเป็นตัวเร่งการทำลายทรัพยากรให้เสียหายเร็วยิ่งขึ้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

มีผู้รู้หลายท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนไว้ ได้ให้ทัศนะว่าองค์กรชุมชน หมายถึงองค์กรหรือกลไกการจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการเรียนรู้มีการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ได้เสนอว่าความเป็นชุมชนหมายถึงการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน มีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีการจัดการ (ประเวศ วะสี. 2541 : 83)

ประเวศ วะสี ยังเสนอต่อไปอีกว่า ในความเป็นชุมชนที่ว่ามีศักยภาพสูงนั้นอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ

1. เรื่องทางจิตใจ เรื่องธรรมะ เรื่องจิตวิญญาณอันเป็นคุณค่าแห่งความสำนึกร่วมกัน
2. การเรียนรู้ร่วมกัน
3. การจัดการ

นอกจากนั้น ประเวศ วะสี ได้สรุปสาระสำคัญของอีกว่าองค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนคือหัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนจะเป็นกุญแจที่ช่วยในการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในทุกๆด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและวัฒนธรรม สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนนั้นกำลังได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้นทั้งจากองค์กรของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (อุทัย ดุลยเกษม, 2536 : 76) มีความเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ประเด็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนได้รับความสนใจนั้นเนื่องจากเกิดปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันชุมชนไทยตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอมาก ลักษณะอันแสดงถึงความอ่อนแอของชุมชนที่สำคัญมีอยู่สี่ประการ ได้แก่

ประการแรก สภาพที่ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่นอันเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชนในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ต่างทำมาหากินขาดความร่วมมือร่วมใจมุ่งความอยู่รอดของตนมากกว่าของชุมชน มีการอพยพย้ายถิ่นทั้งชั่วคราวและถาวร ในทางจิตวิญญาณ คือ น้ำใจของความเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ความรักในชุมชนบ้านเกิดได้ลดน้อยลง โดยที่สมาชิกของชุมชนรู้สึกได้ถึงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ประการที่สอง สภาพที่ชุมชนพึ่งพิงภายนอกสูง ถูกปัจจัยภายนอกควบคุมและกำหนดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา รูปแบบการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ กำนินิยมความเชื่อ การรักษาพยาบาล ฯลฯ โดยที่ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองต่ำหรือมีอิสระในการเลือกและตัดสินใจน้อย

ประการที่สาม สภาพที่ปัญหาต่างๆเกิดขึ้นโดยที่ชุมชนควบคุมและแก้ไขเองได้ยาก หรือได้น้อย เช่น ปัญหาการแย่งชิงและทำลายทรัพยากรทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาวาฮิป ปัญหาน้ำสิ้น ปัญหาที่ดินทำกิน หรืออาจเป็นปัญหาสังคม เช่น ปัญหาวัยรุ่น ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก คนชราและเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาอบายมุข อาชญากรรม เอดส์ เป็นต้น

ประการที่สี่ สภาพที่พัฒนาการของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยี ฯลฯ ถูกทำลาย หรือถูกละทิ้งให้ชะงักงัน ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น สูญหายไปหรือถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงอยู่ในสภาพขาดรากฐานและพัฒนาการของตนเอง

สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างความวิตกกังวลให้เกิดขึ้น โดยทั่วไปเนื่องจากชุมชนชนบทเป็นรากฐานสำคัญแห่งความอยู่รอดของประเทศไทยโดยรวมและเป็นที่อยู่อาศัยของประชากรส่วนใหญ่ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นที่มาแห่งปัจจัยสี่ พลังงาน วัตถุดิบทางอุตสาหกรรม สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ รวมทั้งเป็นตลาดผู้บริโภคที่ใหญ่ที่สุดด้วยความอยู่รอดของชุมชนและการฟื้นฟูชุมชนให้เข้มแข็งจึงเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันอยู่บ่อยครั้งลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งเป็นที่คาดหวังและต้องการคือ

1. ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรมคือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยมความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ฯลฯ

2. ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากร เพื่อการยังชีพพื้นฐานของครอบครัวตนเองแม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง ไม่ว่าในด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล ฯลฯ

3. ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่โดยอาศัยอำนาจ ความรู้ และกลไกภายในของชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

4. ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะความเข้มแข็งและอ่อนแอที่กล่าวมานี้ถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลายประการทั้งที่เป็นเรื่องภายในของชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับภายนอกชุมชน

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีสาระสำคัญตรงกันที่ว่า องค์กรชุมชนจะต้องมีการจัดการ มีการเรียนรู้และมีการสื่อสารกัน ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการจัดองค์กรภายในชุมชน ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การประชุมทางวิชาการประจำปี 2538 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เรื่องการมีส่วนร่วม ระหว่างวันที่ 9-10 ธันวาคม พ.ศ.2538 ที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จังหวัดชลบุรี ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนหรือประชาชนในการที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาของภาครัฐเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชนโดยตรง โดยสมาชิกจะเข้าร่วมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ เพราะทำให้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็นตามความสนใจร่วมกัน ฉะนั้นบนพื้นฐานของประชาธิปไตย จึงต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมสร้าง ร่วมพิทักษ์ อันเป็นร่วมเรียนรู้ร่วมกันในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (อรพินท์ สพโชคชัย. 2538 : 2-3)

อีกความหมายหนึ่งของ “ การมีส่วนร่วม “ คือ การกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่การปฏิบัติโดยสนับสนุนให้ทุกส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทร่วมกับกลไกของรัฐในการบริหารจัดการซึ่งควรเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น รัฐมีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเป็นการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของส่วนราชการ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนในสังคม ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีความคล่องตัว ลดความยุ่งยากของกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์ (Win-Win Solution) หรือมีความร่วมมือในการ

แบ่งผลประโยชน์ของทุกฝ่ายแทนที่จะแข่งขัน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากต้องการให้หน่วยงานระดับล่างสุด ได้มีอำนาจในการตัดสินใจโดยการกระจายอำนาจต่างๆ ให้ชุมชนเข้ามาร่วมเพราะคนในพื้นที่จะรู้ว่าปัญหาที่ตนเองประสบนั้นจะสามารถแก้ไขไปในทางใดได้ ให้ทุกฝ่ายในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ในการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมิน และร่วมพัฒนา (Participation and Collaboration) (พจนี เทียมศักดิ์. 2543 : 54-65)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคนอื่นๆ (2538 : 164) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่ากลุ่มประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งได้สร้างแบบอย่างของการกระทำระหว่างกันทางกลุ่มหรือต่อคณะและเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าเป็นองค์ภาวะอย่างหนึ่งทั้งต่อสมาชิกด้วยกันเองและกลุ่มอื่นๆ เพราะกลุ่มจะพัฒนาแบบฉบับร่วมกันขึ้นมาเป็นของกลุ่มจนกระทั่งกลายเป็นแบบแผน (Pattern) ของบทบาท (Role) และหน้าที่อันพึงกระทำต่อกันจนเกิดเป็นมาตรฐานของชุดบทบาทของสมาชิกและนำมาสู่ที่สถาน (Norms) ของกลุ่มในที่สุด ซึ่งอาจเป็นการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันและความเกี่ยวข้องระหว่างสมาชิกของกลุ่มจะทำให้ทราบชนิดของกลุ่มว่าเป็นครอบครัว ธรรมชาติ สหภาพแรงงานหรือเป็นกลุ่มของฝูงชน ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้นสมาชิกกลุ่มต้องมีการพบปะกัน และมีกิจกรรมในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอด้วย

2.4.1 องค์ประกอบและโครงสร้างของกลุ่ม (Group Structure)

องค์ประกอบของกลุ่มเมื่อพิจารณาความหมายของกลุ่มตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว กลุ่มมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มเกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
- 2) สมาชิกกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกัน
- 3) สมาชิกมีความตระหนัก หรือรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
- 4) สมาชิกมีความสนใจร่วมกันและมีแบบแผนพฤติกรรมร่วมกัน

- 5) มีปทัสถานและเป้าหมายร่วมกัน
- 6) มีผลประโยชน์ร่วมกัน

2.4.2 โครงสร้างของกลุ่ม (พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคนอื่นๆ. 2538 : 257) ได้อธิบายถึงโครงสร้างของกลุ่มไว้ดังนี้เมื่อบุคคลมารวมตัวกัน และมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้จะต้องมีการจัดโครงสร้างภายในของกลุ่มเพื่อเป็นแบบแผนให้สมาชิกปฏิบัติตามซึ่งโครงสร้างของกลุ่มโดยทั่วไปประกอบด้วย

1) สถานภาพ (Status) หมายถึงตำแหน่งของบุคคลภายในกลุ่มซึ่งจะต้องมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบอยู่ตามที่กลุ่มกำหนดไว้ให้ สถานภาพจะเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในด้านอำนาจ หน้าที่ที่สมาชิกต้องแสดงต่อกันภายในกลุ่ม

2) บทบาท (Role) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกไปตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มให้ปฏิบัติตามตำแหน่ง หรือสถานภาพที่ที่เขาเป็นอยู่ในกลุ่มนั้นๆ ซึ่งบทบาทของสมาชิก หรือบุคคลจะแสดงออกอย่างไรขึ้นอยู่กับตำแหน่งหน้าที่ที่เขาได้รับจากกลุ่ม

3) การสื่อสาร (Communication) คือ การติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันภายในกลุ่มอันเป็นการเชื่อมโยงถึงกันเพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันของสมาชิกภายในกลุ่มซึ่งหากปราศจากซึ่งการสื่อสารแล้ว จะทำให้กลุ่มเกิดความไร้ระเบียบ

4) ปทัสถาน (Norm) หมายถึงแนวทางหรือแบบแผนของการปฏิบัติหรือความประพฤติของสมาชิกเพื่อเป็นข้อบังคับ หรือแนวปฏิบัติร่วมกัน ให้เป็นไปตามทิศทางที่สมาชิกได้กำหนดไว้ร่วมกัน อันประกอบไปด้วย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งขนบธรรมเนียมปฏิบัติของคนในชุมชนที่มารวมกลุ่มกันด้วย

2.4.3 แบบแผนการจัดตั้งและการพัฒนาของกลุ่ม (Pattern of Group Formation and Development) ในการจัดตั้งกลุ่มหรือการรวมกลุ่มของประชาชนทั่วไปนั้น การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลวนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบหรือหลักเกณฑ์ในการรวมกลุ่มว่ามีแบบแผนอย่างไร มีแนวคิด หรือหลักการอะไรบ้าง ดังนั้นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มจึงมีความสำคัญมากในการที่กลุ่มจะพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาของกลุ่มไว้ดังนี้

2.4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและปัจจัยมีผลต่อความสำเร็จต่อการรวมกลุ่ม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จต่อการรวมกลุ่มได้มีผู้ศึกษาวิจัยดังนี้

ทฤษฎีความกลมเกลียวเหนียวแน่นของกลุ่ม (Group Cohesiveness) ของ เฟรสต์ิงเกอร์ (Festinger. 1950 : 242 , อ้างถึงใน สุรนันทา ภูสุวรรณ. 2538 : 18) หมายถึง การดึงดูดใจให้สมาชิกภายในกลุ่มอยากอยู่กับกลุ่มต่อไป และสมาชิกของกลุ่มมีความจงรักภักดีต่อกัน และมีความพึงพอใจในกิจกรรมของกลุ่มซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

- 1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความกลมเกลียวเหนียวแน่นภายในกลุ่ม
 - (1) ความต้องการของสมาชิกสอดคล้องกันดี
 - (2) เป้าหมายของกลุ่มกับสมาชิกสอดคล้องกันดี
 - (3) ความดึงดูดใจของสมาชิกที่มีต่อกลุ่มมีสูง
 - (4) กิจกรรมกลุ่มน่าสนใจและการมีผู้นำเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งหากมีปัจจัยครบทั้ง 4 ข้อ จะทำให้สมาชิกอยากอยู่ต่อไป และมีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่นๆ
- 2) ปัจจัยบางประการที่มีส่วนช่วยให้เกิดความกลมเกลียวเหนียวแน่นในกลุ่ม
 - (1) ขนาดของกลุ่ม (Size of Group) กลุ่มที่มีขนาดเล็กจะมีความเหนียวแน่นสูงกว่ากลุ่มที่มีขนาดใหญ่
 - (2) สมาชิกกลุ่มมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (Member Homogeneity)
 - (3) ความต้องการของสมาชิกขึ้นอยู่กับสมาชิกคนอื่นๆ
 - (4) เมื่อมีเหตุการณ์ หรือภัยจากภายนอกเข้ามาในกลุ่ม
 - (5) ความยาก หรือกฎที่เคร่งครัดในการเข้าออก
- 3) วิธีสร้างให้กลุ่มเกิดความกลมเกลียวเหนียวแน่นสูง มีดังนี้
 - (1) เปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถเลือกเพื่อนร่วมกลุ่ม หรือสมาชิกอื่นได้เอง
 - (2) สร้างกลุ่มทำงานจากผู้มีทัศนคติในเรื่องสำคัญหรือวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน
 - (3) จำกัดจำนวนสมาชิกด้วยการแบ่งงานตามกลุ่มให้เล็กลง กระจายงานให้ทุกคน สร้างกฎเกณฑ์ในกลุ่มให้มาก เพื่อยากต่อการเข้าออก

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธวัชชัย รัตนช้อน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง ศึกษาแนวคิดและระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและศึกษาการจัดการองค์กรและการจัดสรรผลประโยชน์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ทำการวิจัยคือ บ้านห้วยฮี ตำบลห้วยบุลิง อำเภอ

เมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มข้อมูลหลักได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยว คณะกรรมการกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านห้วยฮี นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และนักพัฒนาจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนห้วยฮี การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงมีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม ตลอดจนถึงบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จิราพร ทัดตะวร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนใน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยที่ทำการศึกษา มีความเกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในแง่ของการสนับสนุน และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันได้แก่ ความสำเร็จที่ได้รับจากการพัฒนาในอดีต ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้าน และลักษณะชุมชนชาวบ้านให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี

สรวิชาติ อาสาสรรพกิจ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน พบว่า การกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนนั้น โดยมีปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1) ปัจจัยกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ปัจจัยกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม และองค์ประกอบด้านองค์กร การศึกษานี้ได้สร้างแบบตรวจสอบโดยนักพัฒนาจากปัจจัยในแต่ละองค์ประกอบที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบความพร้อมของผู้ประกอบการ โดยกำหนดให้วัดระดับความเข้มข้นของการจัดการแยกเป็นอิสระซึ่งกันและกันในแต่ละองค์ประกอบ

พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษามีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ อายุ อาชีพ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความเชื่อถือในตัวผู้นำชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 16) สรุปร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ศึกษา เกี่ยวกับการสรุปแผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ ในทุกระดับ รวมถึงสภาพปัญหาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและ การทำความเข้าใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดแผนงานกลยุทธ์ที่แม่นยำเหมาะสมกับสภาพ แวดล้อมที่เป็นอยู่และสามารถกำหนดการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ามีแนวคิดหลายประการที่ สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสามารถเป็นหลักการในการพัฒนาถึงความ เป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงได้ เอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ได้ ยึดหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นกัน การศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาการท่องเที่ยว บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง มีความเหมาะสมที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพราะ เป็นการศึกษารวมชาติของป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีพื้นที่เหมาะสม กับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และยังสามารถศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนว่ามีความ ต้องการต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัยต้องการที่ จะศึกษาความเป็นไปได้เพื่อตอบสนองกับความต้องการที่แท้จริง โดยใช้แนวคิดและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่พบใน ชุมชนที่ศึกษาและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมองถึงภาพรวมของพื้นที่และชุมชนที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็มีส่วนช่วยให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชนในการตัดสินใจที่จะได้กำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต่อไป โดยวางประเด็นของการศึกษาในพื้นที่บริเวณตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเกาะธรรมชาติที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ อีกทั้งหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้แก่ เทศบาลตำบลท่าข้าม ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทราและประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมทั้งศึกษาถึงผลกระทบของชุมชนและการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจากชุมชนที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนซึ่งศึกษาตามแนวคิดของการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในอนาคต ดังนั้นในทุกขั้นตอนของการวิจัยผู้วิจัยจึงต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาความเป็นไปได้ทั้งในอดีตปัจจุบันรวมทั้งศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาต่อชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ สร้างกรอบความคิด และแนวทางในการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากศึกษาเอกสารและตำราจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยยังมีโอกาสได้เข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเพื่อต้องการแนวคิดและต้องการ

ทราบถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงของความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ซึ่งนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของงานวิจัยครั้งนี้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2 พื้นที่ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงพบว่ามีส่วนที่เป็นธรรมชาติของป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังมีเกาะธรรมชาติที่เหมาะสมกับการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจพื้นที่ และเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเพราะผู้วิจัยมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่อำเภอบางปะกงและต้องการเห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอบางปะกงทั้งที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้ จึงเลือกศึกษาบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ศึกษา โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ประชาชนในพื้นที่ศึกษา
- 2) สมาชิกของชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3) ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 4) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

3.3 การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

เมื่อผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแล้ว ต่อจากนั้นเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อให้ทราบถึงการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ผลสมบูรณ์และเป็นหลักประกันว่าผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นจริงด้วยความเข้าใจที่ดีและถูกต้องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ประสานงานอย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้เพื่อเป็นการแนะนำตัวให้บุคคลต่างๆ ในชุมชนได้รับทราบถึงวิธีการเก็บข้อมูล โดยให้บุคคลที่เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนแนะนำตัวผู้วิจัยว่าเป็นบุคคลที่เกิดในอำเภอบางปะกงเช่นกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (Good Rapport) คือ ชั้นแรกผู้วิจัยมีผู้ช่วย 1 ท่าน เป็นทั้งพี่สาวและมีอาชีพเป็น

ครูสอนอยู่ที่ โรงเรียนในอำเภอบางปะกงนับได้ว่ามีบุคคลที่มีภูมิปัญญาอยู่ในพื้นที่ศึกษาโดยตลอดและสามารถแนะนำข้อมูลที่ต้องการจากการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ได้เป็นอย่างดี โดยสามารถดำเนินการซักถามเพิ่มเติมข้อมูลรายละเอียดของประเด็นต่างๆ ตามที่ตามการ ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยทำที่ที่อ่อนน้อมทำตัวกลมกลืนไม่แปลกแยกจากชุมชน เนื่องจากการสัมภาษณ์ระดับลึกจะมีความยืดหยุ่นทำให้ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความให้ผู้ตอบเข้าใจ วัตถุประสงค์ของคำถาม ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงประเด็นที่ต้องการได้อย่างลึกซึ้งและสามารถตรวจสอบความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ข้อมูลหลักได้ในขณะนั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องสำหรับแผนที่ต่างๆ ได้แก่แผนที่จังหวัด ฉะเชิงเทรา แผนที่อำเภอบางปะกง แผนที่ตำบลท่าข้าม

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนั้น ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล หน้าของผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต ตั้งคำถาม สัมภาษณ์ จดบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลทุกขั้นตอน รวมทั้งการเข้าร่วมสัมมนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและเหตุผลที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลที่เกิดในอำเภอบางปะกง ทำให้มีความคุ้นเคยและสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (Good Rapport) กับคนในชุมชนเป็นอย่างดี เพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เป็นสำคัญ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและเป็นส่วนประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

3.4.1 แนวการสัมภาษณ์ (Variables List) เป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้กำหนด สร้างแนวคำถามจากแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อต้องการได้คำตอบที่แท้จริงเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถที่จะให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ระดับลึกได้รายละเอียดของข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักในแนวการสัมภาษณ์ระดับลึกมีอยู่ 2 แบบ ดังต่อไปนี้

- 1) แนวการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้
 - ประวัติความเป็นมาของพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน
 - ที่ตั้งของชุมชน ประกอบด้วย แผนที่ของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงและ

เขตติดต่อ

- ลักษณะทางกายภาพของเกาะกลางแม่น้ำบางปะกงและจุดเด่นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ นกนานาชนิด ปลาโลมา สัตว์ที่หายาก คุณคลองธรรมชาติ และอื่น ๆ

- เส้นทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยสะดวก ได้แก่ เส้นทางรถยนต์จาก จังหวัดฉะเชิงเทราถึงแหล่งท่องเที่ยว

- การประกอบอาชีพในชุมชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตของชุมชนโดยทั่วไป
- ปัญหาเรื่องการทำมาหากินในชุมชน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- จุดเด่นที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
- สถานที่บริการสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ได้แก่ ที่จอดรถ สุขา ที่ทิ้งขยะ โทรศัพท์สาธารณะ ธนาคารเพื่อบริการเงินด่วน ป้ายบอกทาง ปิมน้ำมัน โรงพยาบาล โรงแรมที่พัก สถานีตำรวจ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ท่าเรือ ศาลา พักผ่อน

- สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ วัด แม่น้ำ ชุมชน ลำคลอง
- หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงที่ทำให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชน

- เส้นทางคมนาคมที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
- ความต้องการหรือคาดหวังเกี่ยวกับกิจกรรมการมาท่องเที่ยว เช่น ชมปลาโลมา ส่องนก เล่นน้ำ พายเรือ เป็นต้น

- ความต้องการในด้านการบริการอื่น ๆ เช่น ที่จอดรถ ท่าเรือ ศาลาพักผ่อน ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก สุขา ป้ายบอกทาง

- ความต้องการการพัฒนาเพื่อจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชน
- ความต้องการจัดระบบการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความเหมาะสม

- ผลกระทบต่อชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
- ประเพณีดั้งเดิมที่เป็นจุดน่าสนใจของท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) แนวการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเทศบาลตำบลท่าข้ามเจ้าหน้าที่ รับผิดชอบของกรมทรัพยากรและชายฝั่งเป็นเจ้าของพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- ให้เปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
 - ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการให้บริการด้านสาธารณูปโภค
 - การให้การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาครัฐและภาคเอกชน
 - การให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน
 - การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
 - ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ปัญหาสภาพเสื่อมโทรมของชุมชน ขยะ น้ำทิ้ง การบุกรุกพื้นที่ มลภาวะอื่นๆ
 - แนวทางในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
 - ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน
 - ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนจากเดิมมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
 - การช่วยแก้ไขปัญหการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้
 - โครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
 - ความเป็นไปได้ในการพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยใช้ 2 วิธี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1 การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การเก็บข้อมูลโดยใช้กล้องถ่ายภาพบันทึกภาพบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยเฉพาะตำบลท่าข้าม และเกาะธรรมชาติ ในด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา เช่น ลักษณะทั่วไปของพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เกาะธรรมชาติ แผนที่แสดงสถานที่สำคัญ ป้ายบอกทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยพาหนะต่างๆ จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภคบริการที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ใช้เวลาประมาณ 9 ครั้ง โดยแบ่งเป็นช่วงๆ ใน 1 ปี เพื่อความหลากหลายของข้อมูล

3.5.2 การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยของความร่วมมือจากผู้ให้สัมภาษณ์บันทึกเทปเกี่ยวกับเรื่องต่างๆในการสนทนาหลังจากนั้นผู้วิจัยถอดเทปข้อมูล นำประเด็นที่เกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์ระดับลึกแต่ละรายสรุปอย่างละเอียดจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่วิเคราะห์ประเด็นที่มีความคิดเห็นตรงกันและสอดคล้องกับงานวิจัย เช่น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติความเป็นมาวิถีชีวิต

ชุมชน อาชีพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม ผลกระทบของการพัฒนาต่อชุมชน เนื่องจากต้องการคำตอบที่น่าเชื่อถือและเที่ยงตรง จึงแบ่งเวลาการสัมภาษณ์เป็นช่วงภายในปี เพราะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในช่วงที่มีความพร้อมมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นกับอีกช่วงที่สภาพเป็นปกติโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ดังนี้

1) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants Interview) ได้แก่ สมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้นำชุมชน ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่ง

2) สัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชน ครู พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ชาวประมง และชาวบ้าน

ตาราง 1 แสดงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับ	เพศ	อายุ (ปี)	ฐานะทางสังคมของผู้ให้ข้อมูลหลัก
1.	ชาย	52	ประธานชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2.	หญิง	46	นายกเทศบาลตำบลท่าข้าม
3.	ชาย	45	หัวหน้าการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
4.	ชาย	50	ผู้อำนวยการส่วนบริหารพื้นที่ป่าชายเลนที่ 1
5.	ชาย	47	ผู้ประสานงานชมรมธุรกิจท่องเที่ยว
6.	ชาย	50	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
7.	ชาย	48	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8
8.	หญิง	44	ครู
9.	หญิง	51	ชาวบ้าน
10.	ชาย	30	ชาวบ้าน
11.	ชาย	28	ชาวประมง
12.	ชาย	36	ชาวประมง
13.	ชาย	35	ชาวประมง
14.	ชาย	33	ชาวประมง
15.	ชาย	63	ชาวประมง
16.	ชาย	74	พระสงฆ์
17.	ชาย	32	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
18.	ชาย	33	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
19.	ชาย	28	กรรมการชมรมอนุรักษ์ท้องถิ่น
20.	หญิง	31	กรรมการชมรมอนุรักษ์ท้องถิ่น

(ที่มา : ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. 2546)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆกัน โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์จัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์ของข้อมูลเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล การวิเคราะห์ข้อมูลต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยตรวจสอบข้อมูลหาจุดร่วมที่ตรงกันโดย การจัดกลุ่มสนทนา (Group Discussion) ทั้งนี้ได้ปรึกษากับ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต้องการให้มี ความถูกต้องตามกระบวนการวิจัย ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ประชาชนในพื้นที่

ผู้นำชุมชน

เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ความเป็นไปได้ในการ
พัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ

ภาพ 3 แสดงถึงกระบวนการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทที่ 4

สภาพพื้นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนนั้น ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์จากข้อมูลพื้นฐานในชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมา สภาพทางกายภาพ ประชากร การเข้าสู่พื้นที่ ประเพณี การปกครองและสภาพสังคมปัจจุบันของชุมชน การทำความเข้าใจในสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร การสังเกต การบอกเล่า การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ประวัติความเป็นมา

“ บางปะกง ชื่อนี้อาจเพี้ยนมาจากคำว่า บางปลาอีกง ก็เป็นได้ ” เป็นคำกล่าวของเจ้าอาวาสวัดคงคาราม (บน) สืบเนื่องจากบริเวณแม่น้ำบางปะกง แต่ก่อนมี “ปลาอีกง” ชุกชุมมากลักษณะของปลาอีกงคล้าย ๆ กับปลาเขยง แต่ตัวเล็กกว่าและดำกว่า ท้องขาวเล็กน้อยมักจะออกหากินเป็นฝูงใหญ่ๆ เวลานั้น ปลาอีกงนี้ฟังจะมาสูญหายไปจากแม่น้ำบางปะกง เมื่อยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ปัจจุบันคงเหลือแต่ชื่อ “บางปะกง” เท่านั้น แต่อีกส่วนหนึ่งซึ่งมีหลักฐานแสดงปรากฏอยู่ในนิราศเมืองแกลงของท่านสุนทรภู่ว่า “ถึงหย่อมย่านบ้านบางมั่งกงนั้น คูเรียงรันเรือนเรียงชลาสินธุ์ แต่ล้วนบ้านตากปลาริมวาริน เหม็นแต่กลิ่นคาวอบตลบไป เห็นศาลเจ้าเหล่าเจ็กอยู่แข่งแซ่ปูนทะก่องค์แก่ว้างเพสไสย เกลเอยเคยข้ามคงคล้าย ช่วยคุ้มภัยปากอ่าวเถิดเจ้านาย...” คำว่า “บางมั่งกง ” จากนิราศเมืองแกลง ท่านสุนทรภู่ได้เดินทางมาทางเรือ เมื่อมาถึงบางปะกงแล้วก็แวะจอดเรือเห็นบ้านเรือนที่พักอาศัยของพวกคนจีน จึงได้ถามถึงชื่อว่ามีชื่อว่าอะไร และได้รับคำตอบเป็นภาษาจีนว่า “บางมั่งกงข้าง มั่งกำกั้งข้าง ” แต่คำว่า “มั่งกำกั้ง ” ในภาษาจีนแปลว่าขงกัด เพราะบริเวณบางปะกงพอดกเย็นมีขงชุมมากจากคำบอกเล่าของเจ้าอาวาสวัดคงคาราม (บน) ส่วนตำบลท่าข้ามตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงตรงข้ามกับตำบลบางปะกงแต่ก่อนยังไม่มีสะพานเทพหัสดินที่ใช้ข้ามแม่น้ำบางปะกงไปชลบุรี จึงต้องใช้แพขนานยนต์ให้รถข้ามไปมาสถานที่ข้ามแพขนานยนต์ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลบางปะกง รถทุกคันที่จะข้ามไปยังชลบุรีต้องมาข้ามที่นี่แล้วไปขึ้นฝั่งตรงข้ามเรียกว่า “หัวบ้านท่าข้าม ” คงจะเป็นที่แพขนานยนต์นำรถไปขึ้นที่นี้จึงตั้งชื่อว่า “บ้านท่าข้าม ” ซึ่งเดิมมีการปกครองขึ้นอยู่กับจังหวัดชลบุรี เคยถูกทางการยกขึ้นเป็นตำบลบางปะกง และเพิ่มแยกเป็นตำบลท่าข้ามเมื่อประมาณปีพ.ศ.2536 จากคำบอกเล่าเจ้าอาวาสวัดคงคาราม (บน)

4.2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนชาวบางปะกงกลุ่มแรกเป็นมอญใหญ่ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกับคนไทยราวกรุงศรีอยุธยาตอนปลายอยู่ที่บริเวณแม่น้ำบางปะกงตอนบน โดยมีหลักฐานบ่งชี้จาก “เสาหงษ์” ที่วัดคงคาราม (บน) อันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นชาวพุทธ-มอญโดยแท้ ปัจจุบันเสาหงษ์ดังกล่าวยังอยู่ที่หน้าและหลังพระอุโบสถของวัดคงคาราม (บน) เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้คนรุ่นหลังทราบถึงกลุ่มชาวบางปะกงที่มาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกเรียกว่า “บ้านบน” แต่ต่อมามีชุมชนชาวจีนอพยพมาอยู่ภายหลัง โดยอาศัยอยู่ตรงบริเวณตอนล่างของแม่น้ำบางปะกง ชาวจีนที่อพยพมามีด้วยกันหลายเชื้อชาติ เช่น จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง จีนแคะ จีนแมนจู และจีนไหหลำ เป็นต้น รวมตัวกันเป็นชุมชน เรียกว่า “บ้านล่าง” และก็กลายมาเป็นคนส่วนใหญ่ของอำเภอบางปะกงในปัจจุบัน จากคำบอกเล่าเจ้าอาวาสวัดคงคาราม (บน)

4.3 สภาพทั่วไปของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอ่าวไทยหรืออยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างละติจูด 13 องศาเหนือและลองจิจูด 100 องศาตะวันออก โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดฉะเชิงเทรากับจังหวัดชลบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอบางปะกงและพื้นที่เกี่ยวเนื่องบางส่วนอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 295.61 ตารางกิโลเมตร มีความยาวติดชายฝั่งทะเลประมาณ 17.5 กิโลเมตร และความยาวตามลำน้ำบางปะกง 23.4 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา 22 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองชลบุรี 14 กิโลเมตร และกรุงเทพมหานคร 60 กิโลเมตร (สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดปราจีนบุรี กรมป่าไม้, 2545 : 5)

4.4 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล เกิดจากการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำบางปะกงและจากทะเล ได้แก่ พื้นที่ในตำบลท่าข้าม อำเภอ บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1-2 เมตร สภาพ โดยทั่วไปของพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง ลุ่มคลองน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปมากกว่า 40 คลอง เช่น คลองลำโรง คลองพระยาวิสูตร คลองท่าสะพาน คลองบางเกลือ คลองหอมศีล คลองพานทองและคลองตำหรุ คลองเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม การระบายน้ำ และการคมนาคม ก่อนข้างมาก ส่วนบริเวณริมแม่น้ำและริมคลองที่น้ำทะเลสามารถขึ้นถึงจะมีลักษณะเป็นป่าชายเลน มีดินไม้่นานาชนิด เช่น ดินจาก แสม โกงกาง ขึ้นอยู่ทั่วรวมทั้งสัตว์น้ำหลายชนิด โดยเฉพาะ เกษตรกรชาตติที่อยู่ตรงปลายบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พรพิมล น้อยเจริญ, 2540 : 33)

4.5 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะทำให้มีฝนตกหนัก เพราะพัดพาเอาความชื้นในทะเลอันดามันและอ่าวไทยเข้ามาเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมและ สิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม ส่วนลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดพาเอาความกด อากาศสูงจากประเทศจีนเข้ามาซึ่งจะทำให้สภาพอากาศแห้งและเย็น แต่อากาศไม่หนาวเย็นมากนัก เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับทะเล โดยเริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมและสิ้นสุดกลาง

เดือนกุมภาพันธ์ ช่วงต่อระหว่างมรสุมทั้งสองนอกจากจะเป็นช่วงที่สภาพอากาศมีลม มรสุมพัดผ่านเป็นประจำแล้วยังมีลมพายุจร เมื่อพัดผ่านจะทำให้มีฝนตกหนักในพื้นที่สำหรับเดือน กันยายนและเดือนตุลาคมนอกจากจะมีฝนตกมากเพราะอิทธิพลของลมมรสุมแล้วยังได้รับอิทธิพล จากพายุดีเปรสชันซึ่งพัดมาจากทะเลจีนใต้จึงทำให้มีฝนตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน สำหรับในฤดู ร้อนจะอยู่ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน สภาพอากาศโดยทั่วไปมีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ ในช่วง 25.7-29.7 องศาเซลเซียส มีปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 1,360 มิลลิเมตร (พรพิมล น้อยเจริญ, 2540 : 35)

ภาพ 4 แผนที่จังหวัดฉะเชิงเทรา
 (ที่มา : ชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา. 2546 : 3)

4.6 ข้อมูลการเดินทางมาจังหวัดฉะเชิงเทราและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ สามารถใช้เส้นทางได้ 3 เส้นทาง คือ

- 1) ผ่านมีนบุรี ใช้ทางหลวงหมายเลข 304 เข้าตัวเมืองฉะเชิงเทรา ระยะทางประมาณ 82 กิโลเมตร มีสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่ วัดโสธรวรารามวรวิหาร
- 2) ใช้เส้นทางสายบางนา-ตราด ทางหลวงหมายเลข 34 ก่อนข้ามสะพานข้ามแม่น้ำบางปะกง มีทางแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 314 ไปจนถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร มีสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่ วัดเขาดิน บางแสน
- 3) ใช้เส้นทางผ่านสมุทรปราการ-บางปะกง ใช้ทางหลวงหมายเลข 3 ต่อด้วยเส้นทางหมายเลข 314 ไปจนถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะทางประมาณ 106 กิโลเมตร มีสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ บางปู เมืองโบราณ ฟาร์มจระเข้

4.7 วัดโสมรารามวรวิหาร

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจะเชิงเทรา เป็นที่ประดิษฐาน “ หลวงพ่อโสมร ” ตามประวัติเล่าว่าปาฏิหาริย์ลอยน้ำมาและมีผู้อัศจรรย์มาประดิษฐานที่วัดนี้ แต่เดิมเป็นรูปหล่อทองสัมฤทธิ์ปางสมาธิ รูปทรงสวยงามมาก แต่พระในวัดเกรงว่าจะมีผู้มาลักพาไปจึงได้เอาปูนพอกเสริมหุ้มองค์ไว้ ทุกวันนี้มีผู้คนจากทั่วสารทิศมานมัสการกันเป็นจำนวนมาก การก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ ในวโรกาสกาญจนาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชถือได้ว่าเป็นหนึ่งในพระราชดำริปีพ.ศ.2530ทางวัดได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขบริเวณหน้าวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างพระอุโบสถวัดโสมรารามวรวิหาร

พระอุโบสถหลังใหม่มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ฉัตรยอดแหลมมณฑปทองคำ มีมูลค่า 44 ล้านบาท สำหรับพระอุโบสถหลังใหม่ทั้งหมดมีมูลค่าประมาณ 1,900 ล้านบาท เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ ขนาดกว้าง 44.50 เมตร ยาว 123.50 เมตร ลักษณะเป็นอาคารหลังคาประกอบเครื่องยอด ชนิดยอดทรงมณฑปแบบไทย ต่อเชื่อมด้วยวิหารทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านข้างต่อเชื่อมด้วยอาคารรูปทรงอย่างเดียวกันกับพระวิหารเป็นอาคารมุขเด็จ ซึ่งเมื่อประกอบกันเข้าแล้วจะเป็นอาคารที่มีหลังคาแบบจตุรมุขอย่างอาคารปราสาทแบบไทย เมื่อสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นพระอุโบสถที่มีขนาดใหญ่และงดงามที่สุด

วัดโสมรารามวรวิหาร มีศักยภาพสูงอยู่แล้วยังมีการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นแต่ทั้งนี้จำเป็นต้องจัดระเบียบของบริเวณสถานที่ รวมทั้งระบบบริการให้มีความสวยงามสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น (ปัญญา รอดเชื้อ. 2539 : 76)

4.8 การปกครอง

เดิมอำเภอบางปะกง มีฐานะเป็นเมืองด่านตรวจตราสินค้าและเก็บภาษีอากร จากเรือพ่อค้าที่เดินทางเข้ามาหาซื้อสินค้า เพื่อจะนำสินค้าออกไปขายและนำสินค้าเข้ามาขาย ต่อมาได้มีการจัดระเบียบการปกครองใหม่ โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็นลำดับ ได้แก่ มณฑล เมือง อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน จากนั้นหมู่บ้านบางปะกงได้ยกฐานะเป็นตำบลอยู่ในการปกครองกับแขวงเมือง

ชลบุรี ต่อมาในปี พ.ศ.2459 ตำบลบางปะกงได้ยกฐานะเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดฉะเชิงเทราและมีตำบลอยู่ในความรับผิดชอบ 9 ตำบล คือ

1. ตำบลบางปะกง
2. ตำบลท่าข้าม
3. ตำบลบางเกลือ
4. ตำบลบางผึ้ง
5. ตำบลบางสมัคร
6. ตำบลท่าสะพาน
7. ตำบลบางวัว
8. ตำบลหนองจอก
9. ตำบลสองคลอง

ต่อมามีสถานที่ทำการเป็นที่ว่าการอำเภอบางปะกงและมีสถานีตำรวจที่ตั้งอยู่ที่บริเวณวัดคงคารามเป็นแห่งแรกและได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ที่ตำบลท่าสะพาน ในปัจจุบันได้เพิ่มตำบลอีก 3 ตำบล คือ ตำบลพินพา ตำบลหอมศีล ตำบลเขาหิน และเปลี่ยนการปกครองเป็นในรูปแบบของเทศบาลรวม 5 ตำบล ได้แก่ เทศบาลท่าสะพาน เทศบาลบางปะกง เทศบาลบางวัว เทศบาลบางเกลือ เทศบาลท่าข้าม ส่วนอีก 7 ตำบลบริหารงานในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทยด้านตะวันออก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ภาพ 5 แผนที่อำเภอบางปะกง

(ที่มา : ที่ว่าการอำเภอบางปะกง แผนกช่างโยธา. 2542 : 12)

4.9 ประชากร

ปัจจุบันอำเภอบางปะกงมีประชากรทั้งชายและหญิงรวมทั้งหมดจำนวน 80,039 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลทั้งชายและหญิงรวม 22,145 คน และนอกเขตเทศบาลทั้งชายและหญิงรวม 57,894 คน ปีที่สำรวจ 2546

ตาราง 2 แสดงประชากรในอำเภอบางปะกงในเขตเทศบาล

ในเทศบาลตำบล	ชาย	หญิง	รวม
บางปะกง	3,384	3,608	6,992
บางวัว	1,310	1,433	2,743
ท่าสะพาน	1,686	1,782	3,468
หอมศีล	659	676	1,335
ท่าข้าม	3,738	3,869	7,607
รวม	10,777	11,368	22,145

(ที่มา : ส่วนการปกครองอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. 2546 : 7)

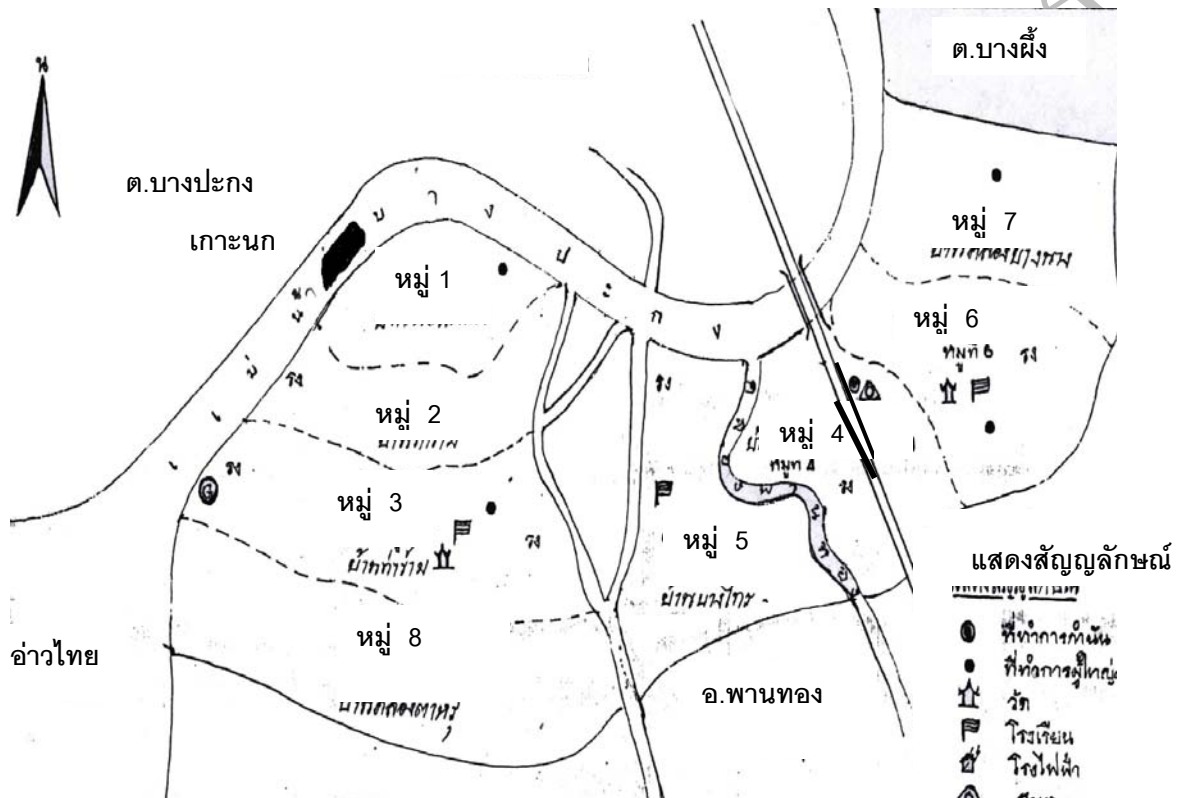
ตาราง 3 แสดงประชากรในอำเภอบางปะกงนอกเขตเทศบาล

นอกเทศบาลตำบล	ชาย	หญิง	รวม
บางปะกง	3,584	3,685	7,269
ท่าเสาอ้น	2,870	3,012	5,882
บางวัว	4,723	5,113	9,836
บางสมัคร	2,784	2,932	5,716
บางผึ้ง	1,048	1,077	2,125
บางเกลือ	2,353	2,506	4,859
สองคลอง	4,576	4,674	9,250
หนองจอก	1,738	1,870	3,608
พิมพา	1,209	1,316	2,525
ท่าข้าม	135	132	267
หอมศีล	1,984	2,083	4,067
เขาดิน	1,222	1,269	2,491
รวม	28,225	29,669	57,894

(ที่มา : ส่วนการปกครองอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. 2546 : 9)

4.10 เส้นทางเข้าสู่ตำบลท่าข้าม

จากกรุงเทพใช้เส้นทางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา-ตราด) ระยะทางประมาณ 80 กม. หรือใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 314 (บางปะกง-ฉะเชิงเทรา) ถึงอำเภอบางปะกง ระยะทางประมาณ 22 กม. และตัดเข้าถนนบางนา-ตราด ไปทางชลบุรีอีก 4 กม. ลงจากสะพานเทพหัสดินเข้าสู่ตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพ 6 แผนที่ตำบลท่าข้าม

(ที่มา : เทศบาลตำบลท่าข้าม แผนกช่างโยธา. 2546 : 10)

4.11 ระบบสาธารณูปโภคและการบริการ

1. ไฟฟ้า มีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้า สังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอบางปะกง มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน
2. ประปา มีการประปาระดับตำบล หมู่บ้าน และจากสำนักงานการประปาอำเภอบางปะกง
3. โทรศัพท์ มีการบริการยังไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน

4. การบริการด้านการสาธารณสุขในตำบลประกอบด้วย สถานีอนามัยตำบลท่าข้าม
คลินิก และร้านขายยาแผนปัจจุบัน

5. ธนาคารมีอยู่ในตำบลบางปะกง เช่น ธนาคารกรุงเทพฯ กสิกรไทย กรุงไทย

4.12 อาชีพ

อาชีพหลักของชาวบางปะกงคือทำประมง เนื่องจากมีเขตติดต่อกับทะเลสามารถทำการประมงได้เป็นอย่างดี และทำกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การทำประมงของชาวบางปะกงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือการทำประมงในเขตแม่น้ำบางปะกง และนอกเขตแม่น้ำบางปะกง การทำประมงในเขตแม่น้ำ ได้แก่ โพงพาง ปักรำ ตักลอบ โป๊ะน้ำตื้น วางเบ็ดราว ทอดแห เรือผีหลอก เป็นต้น เป็นการทำประมงในเขตน้ำตื้นแต่ก่อนทำกันมาก ปัจจุบันลดน้อยลงมาก ส่วนใหญ่นิยมการเลี้ยงปลาในกระชัง นับได้ว่าหมู่บ้านบางปะกงมีการเลี้ยงปลากระชังมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคตะวันออก ส่วนการทำประมงนอกเขต ได้แก่ โป๊ะน้ำลึก อวนรุน อวนลาก เป็นต้น ยังมีทำกันอยู่แต่รายได้ไม่เหมือนแต่ก่อน

อาชีพรองของชาวบางปะกงคือการทำสวนจาก การทำดับจากเป็นอีกอาชีพหนึ่ง ที่เมื่อก่อนนิยมทำกันมากแต่ปัจจุบันเหลือน้อยเพราะไม่เป็นที่นิยมใช้ ส่วนราคาของดับจากปัจจุบัน 100 ดับ/ 150 บาท ประโยชน์ที่ใช้นิยมมุงหลังคาโรงเรียน เล้าไก่เพราะหลังจากช่วยลดระดับความร้อนได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาประโยชน์ของต้นจากมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังต่อไปนี้ ประโยชน์ทางตรงของต้นจาก

พอนจาก	ใช้เป็นท่อนลอยน้ำ
ทางจาก	ใช้เป็นส่วนประกอบดับจาก
ใบจาก	ใบอ่อนมวนยาสูบ, ใบแก่ห่อขนมจาก, เย็บดับจาก
เถีชะจาก	ส่วนที่ลอกออกจากใบอ่อน ใช้แขวนกันแดด ฟูพื้นกันความชื้น
ก้านใบ	ก้านอ่อน สานเป็นเสวียนหม้อ (รองกันหม้อ) ภาชนะใส่ผลไม้ ก้านอ่อน ทำไม้กวาด
ยอดอ่อน	ส่วนยอดเหลือ นำมาสานเป็นภาชนะตักน้ำ
วงข้าง	เป็นกิ่งของหลายผลจากสามารถทำเป็นน้ำตาลจาก วงแก่ทุบทำแฉ่ำ ปิดยุง ปิดฝุ่น
ผลจาก	กินสด เชื่อมเป็นขนมหวาน

ประโยชน์ทางอ้อมของต้นจาก

- สัตว์น้ำเกาะบนต้นจาก เช่น หอยจับแฉง หอยจาก
- สัตว์น้ำอาศัยรากต้นจาก เช่น ลูกกุ้ง ปลาตีน
- สัตว์น้ำอาศัยอยู่บริเวณป่าจาก เช่น ปูดำ ปูแสม
- ในช่วงน้ำเหนือ ปลาน้ำจืดที่มาอาศัยบริเวณป่าจาก เช่น ปลาช่อน ปลาคูก ปลาเขยง
- ในช่วงแล้งที่มีน้ำจืดน้อย ปลาน้ำกร่อยที่มาอาศัยบริเวณป่าจาก เช่น ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง ปลาคูกทะเล
- เป็นที่หากินของนก เช่น นกนางนวล นกกระยาง นกกวัก

ปัจจุบันมีการทำสวนจากเหลือน้อยมาก “ ถ้าคนรุ่นเก่าหมดไปก็คงหมดอาชีพเย็บตับจากแน่ ” คำกล่าวของชาวบ้านที่มีอาชีพเย็บตับจาก เนื่องจากในปัจจุบันนี้มีเพียงผู้สูงอายุที่รู้วิธีเย็บตับจาก ส่วนคนรุ่นใหม่ถ้าไม่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการเย็บตับจากก็คงทำให้อาชีพเย็บตับจากสูญหายไปเป็นที่สุด อีกประการหนึ่งพื้นที่สวนจากถูกแปรสภาพกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีอยู่หลายโรงงานตรงบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เช่น โรงงานเป็่มันสำปะหลัง โรงสีข้าว โรงงานปุ๋ย โรงงานแปรรูปไม้ยูคาลิปตัส โรงงานเหล็ก และโรงไฟฟ้า เป็นต้น และอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำอาชีพเย็บตับจาก เนื่องจากการเป็นลูกจ้างในโรงงานมีรายได้ดีกว่าการเย็บตับจาก

4.13 ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

ประชาชนในพื้นที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละตำบลมีลักษณะคล้ายกัน แต่จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามเชื้อสายประเพณีส่วนใหญ่ไม่มีประเพณีดังกล่าวในปัจจุบัน เหลือแต่เพียงคำบอกเล่าของผู้สูงอายุเท่านั้น

ประเพณีงานทอดกฐิน แต่ก่อนเมื่อย่างเข้าเดือนสิบสองเป็นฤดูกาลทอดกฐิน จะมีการเล่นเพลงเรือของชาวบางปะกง เนื่องจากวัดมีที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ การเล่นเพลงเรือที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนจึงเป็นที่นิยมสำหรับหนุ่มสาว นอกจากการเล่นเพลงเรือแล้วยังมีการประกวดเรือสวยงามเรือประเภทความคิดสร้างสรรค์ ในปัจจุบันประเพณีการเล่นเพลงเรือได้สูญหายจากชาวบางปะกงไปแล้ว อีกประเพณีหนึ่งที่มีจะทำกันในช่วงเดือนเมษายน ได้แก่ ประเพณีแห่นางแมวเชื่อกันว่าเป็นการขอฝนต่อเทวดาให้ประทานฝนตกต้องตามฤดูกาล โดยมีพิธีการเพียงแต่หาแมวเอามาใส่

กระบุงหรือตะกร้าตามที่หาได้ มีการแห่โดยใช้กลองยาวเดินแห่นางแมวด้วยความสนุกสนาน และมีเพลงสั้นๆ ว่า

“ นางแมวเอ๋ย ขอฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์รดหัวแมวบ้าง ขอเบี้ยคำจ้าง ที่ข้าหาแมวมา ตัดไม้สามลำคำตูดเทวดา ฝนก็ตกลงมา ฝนก็ตกลงมา ฝนก็ตกลงมา ท่วมไร่นาท่วมนาเจ้าพระยา ฝนเอ๋ย ” พอผ่านบ้านใครก็นำน้ำมาสาดทั้งคนทั้งแมวแบบสนุกสนาน ปัจจุบันประเพณีนี้ถูก ลืมไปกับความเจริญเมื่อมีน้ำประปาเข้ามาแทนที่

ส่วนประเพณีอื่นๆ ก็มี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ยังคงมี การจัดงานตามสมัยนิยมแต่พิธีการไม่มากเหมือนสมัยก่อน

4.14 พื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งธรรมชาติ

เกาะธรรมชาติชาวบ้านเรียกว่า “ เกาะนก ” เดิมมีชื่อเรียกว่าเกาะลัดหรือแหลมตา ม้วน เป็นเกาะเล็ก ๆ มีเนื้อที่ประมาณ 125 ไร่ ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำบางปะกงหมู่ที่ 1 ตำบลท่า ข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในความดูแลของสำนักงานป่าไม้เขตปราจีนบุรี กรมป่าไม้ ซึ่งเป็นป่าชายเลนเขตอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2530 โดยพื้นที่ต้องอยู่ห่างจากฝั่งแม่น้ำไม่น้อยกว่า 20 เมตร ตั้งอยู่ปากแม่น้ำบางปะกงในเขตเทศบาล ตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะกลางปากแม่น้ำ บางปะกง พื้นที่ค่อนข้างราบความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 0.5 เมตร ชนิดดินเป็น ดินเลนที่เกิดจากการทับถมของตะกอนปากแม่น้ำ มีสภาพเป็นป่าชายเลน ด้านทิศเหนือเป็นไม้ ยืนต้น ส่วนด้านทิศใต้เป็นต้นจากเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์จัดอยู่ในระดับต่ำถึง ปาน กลาง เนื่องจากได้มีการเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อทำนาทุ่งกุลาคำ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ต่อมามีการรณรงค์ เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนท้องถิ่น และได้ฟื้นฟูปลูกป่าทดแทนเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2544 โดยทางเทศบาลตำบลท่าข้ามนำนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆมาร่วมกันปลูกป่าทดแทนเพื่อต้องการ รักษาป่าชายเลนที่ถูกทำลายกลับคืนมาให้มีความหลากหลายของระบบนิเวศเช่นเดิม

(วิทยา เกียรติบุญชัย. 2544 : 6) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- พันธุ์พืช พื้นที่บนเกาะจะเป็นป่าชายเลนที่เพิงฟื้นฟูธรรมชาติ แต่ก็มีระบบนิเวศ น่าสนใจ ประกอบด้วย พันธุ์ไม้ต่างๆ เช่น ต้นจาก โพธิ์ทะเล ปอทะเล หงอนไก่ทะเล ประ งทะเล โกงกาง เหงือกปลาหมอ ตะบูน ลำพู และแสม เป็นต้น

- สัตว์น้ำ มีกุ้ง หอย ปู ปลา จะมาตามกระแสน้ำขึ้นลงเข้ามาตามคลองซอย เล็ก ๆ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของนกเมื่อน้ำลดลง และปูก้ามดาบ จะมีหลากหลายสี เช่น สีส้ม สีน้ำตาล ซึ่งมีอยู่จำนวนมากรวมถึงปูทะเล และปูแสม ยังพบปลาโลมาในฤดูหนาวของทุกปี

- สัตว์ปีก เนื่องจากสภาพของป่าเป็นลักษณะเกาะและไม่มีผู้อยู่อาศัย จึงเป็นแหล่งที่อยู่อย่างปลอดภัยของนกนานาชนิด จากผลการสำรวจของผู้เชี่ยวชาญด้านนก โดยการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าข้าม เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ได้พบนกที่อยู่บนเกาะประมาณ 50 ชนิด สำรวจพบเป็นนกประจำถิ่นและนกอพยพมาช่วงฤดูหนาวจากไซบีเรียมีจำนวนมาก ได้แก่ นกกาน้ำเล็ก นกแซก นกเอี้ยงดำ นกเอี้ยงสาริกา นกเอี้ยงหงอน นกยางโทนใหญ่ นกยางเปีย นกยางเขียว นกยางกรอก นกเขาไฟ นกเขาใหญ่ นกเขาชวา นกนางนวล นกนางนวลแกลบเคราขาว เขี้ยวขาว เขี้ยวแดง สำหรับนกที่พบเป็นช่วงฤดูกาล เช่น กระจีตสีคล้ำ นกกระจีตขาสีเนื้อ นกกระจีตขั้วโลกเหนือ (วิเชียร คงทองและคนอื่น. 2544 : 2)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าชายเลนของเกาะนกนั้น นอกจากผลิตผลิตภัณฑ์พรรณไม้ที่มีรากแปลกตา เช่น ต้นโกงกาง ต้นแสม ต้นลำพู ฯลฯ มีนกสีสดสวย และสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่มากมาย ป่าชายเลนยังเขียวอยู่ตลอดปี มีน้ำขึ้นและน้ำลงเป็นที่น่าสนใจจึงมีผู้ที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมความงามตามธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบอื่นๆ ได้อีก ดังนี้

- 1) เดินป่าบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมพรรณไม้ สมุนไพร และสัตว์ป่า ฯลฯ
- 2) ท่องเที่ยวชมนก แมลง เช่น หิ่งห้อย
- 3) ชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน นั่งเรือล่องคลองชมพรรณไม้ ดูสัตว์ป่า
- 4) พายเรือแคนู (คายัค) ลัดเลี้ยวตามคลอง ชมพรรณไม้ ดูสัตว์ป่า
- 5) ดูฟาร์มปลากะพง วิถีชีวิตชาวประมง หาดอาหารอร่อยรับประทาน
- 6) ดูพระอาทิตย์อัสดง

แต่ในปัจจุบันมีโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่ของเกาะนกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าว เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนไปในแนวทางเดียวกันกับแนวทางจัดการท่องเที่ยวป่าชายเลน

4.15 ที่พัก

บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นบริเวณที่มีทัศนียภาพที่น่ารื่นรมย์ของสภาพป่าชายเลน จึงมีเอกชนลงทุนมาสร้างที่พักเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างแรม ปัจจุบันมี

การสร้างที่พักในรูปของรีสอร์ทที่พบบนหนึ่งแห่งและมีเรือสำหรับนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติตลอดจน
ดูฝูงปลาโลมาและชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน คิดค่าบริการ 800 บาทต่อ 1 คืน

ภาพ 7 ที่พักในรีสอร์ทเอกชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

ภาพ 8 ที่พักที่จัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว

ภาพ 9 “เสาหงษ์” ที่วัดคลองคาราม (บน) เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเป็นชาวพุทธ-มอญของชาวบางปะกงเดิม

ภาพ 10 อาชีพการเย็บตับจากของชุมชนบางปะกง

ภาพ 11 ถนนลาดยางภายในตำบลท่าข้าม พร้อมสาธารณูปโภค

ภาพ 12 ถนนลาดยางภายในตำบลท่าข้าม พร้อมสาธารณูปโภค

ภาพ 13 ป้ายบอกทางเข้าชมฝูงปลาโลมา

ภาพ 14 เรือรับนักท่องเที่ยวของรีสอร์ทเอกชน

ภาพ 15 เรือรับนักท่องเที่ยวของชมรมอนุรักษ์ โดยดัดแปลงจากเรือประมง

ภาพ 16 ท่าเรือของตำบลท่าข้าม หมู่ 8

ภาพ 17 ท่าเรือของตำบลท่าข้าม หมู่ 1

ภาพ 18 สะพานไม้ที่ใช้ขึ้นเกาะธรรมชาติ

ภาพ 19 สภาพทางเดินบริเวณด้านหน้าเกาะธรรมชาดี

ภาพ 20 ลิงแสมที่อยู่บริเวณป่าชายเลนปากแม่น้ำบางปะกง

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ในพื้นที่ของตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ของข้อมูลพื้นฐานได้มาจากการศึกษาเอกสารจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องและการศึกษาในภาคสนามผู้วิจัยได้หลักการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและเป็นจริง โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้รับผิดชอบพื้นที่ ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

5.1 ศักยภาพความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1.1 ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

5.1.2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (Infrastructures)

5.2 ความต้องการและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

5.3 ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชน

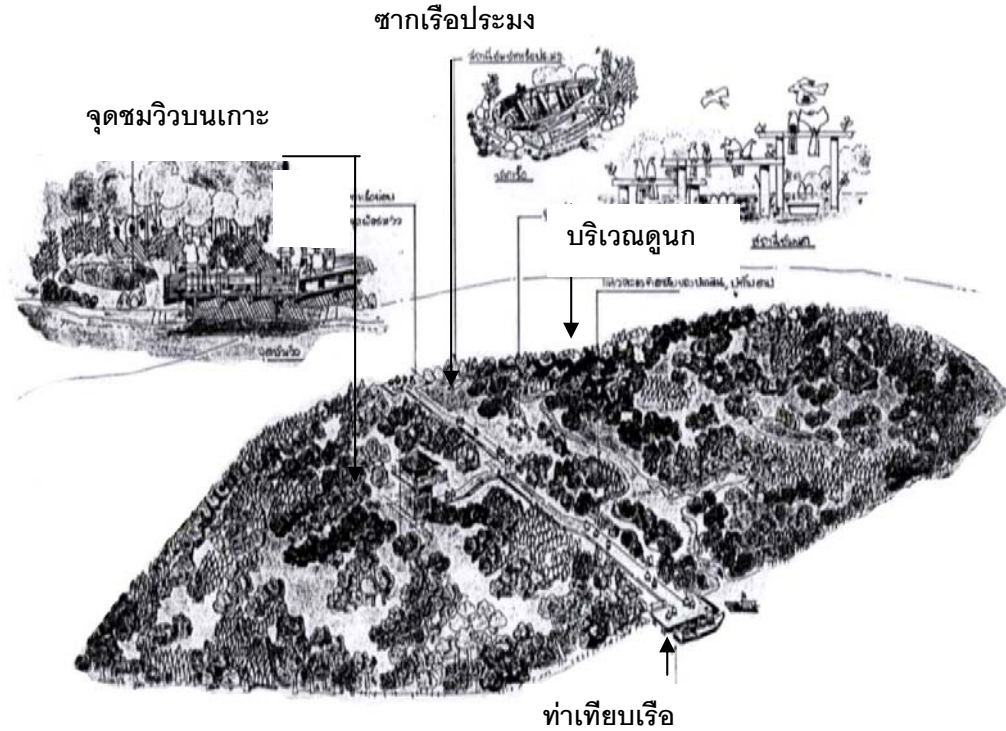
5.1 ศักยภาพทางกายภาพความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1.1 ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีลักษณะเป็นป่าชายเลน (Mangrove Forest) หมายถึงป่าที่เป็นสังคมพืชประเภทไม่ผลัดใบขึ้นอยู่ในเขตน้ำทะเลต่ำสุดและน้ำทะเลขึ้นสูงสุดที่มีดินเป็นเลนตมพบมากบริเวณปากแม่น้ำท่วมถึงป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์จะประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดรวมถึง ไม้ยืนต้น พืชอิงอาศัย ประเภทเถาวัลย์และสาหร่าย พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ไม่ผลัดใบ พันธุ์ไม้เด่นและสำคัญโดยเฉพาะไม้สกุลโกงกาง สกุลปรง สกุลลำพูและลำแพน สกุลแสม สกุลตะบูนและตะบัน ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์หลายชนิดทั้งที่เป็นสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์ชนิดอื่นๆ เช่น นก สัตว์เลื้อยคลานด้วยนม และสัตว์เลื้อยคลานป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจากคำ

บอกเล่าชาวประมงว่า “ที่นี่หากินไม่ยากเข้าไปในป่าจากก็มีกินแล้ว” พูดยี่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำที่อยู่บริเวณป่าชายเลนแห่งนี้ ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจึงเป็นแหล่งที่ ศักยภาพสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ แต่ยังคงขาดการดูแล โดยเฉพาะส่วนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงที่มีพื้นที่ติดกับแนวชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทยและซึ่งอยู่ใน ความรับผิดชอบดูแลของกรมป่าไม้เดิม แต่ในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบจากกรมป่าไม้เป็นกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยขึ้นตรงกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นกระทรวงตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2545 ตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการของรัฐบาล ทำให้ขาดความต่อเนื่องกับการบริหารจัดการส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงปัจจุบัน จึงเป็นส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งทางเทศบาลตำบลท่าข้าม ทำหนังสือขอใช้พื้นที่กรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณเกาะธรรมชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 125 ไร่ ต่อทางกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมทรัพยากรและชายฝั่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ แต่เพียงผู้เดียวในขณะนี้ยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาขออนุมัติใช้พื้นที่แต่สภาพพื้นที่ในปัจจุบันมีโครงการพัฒนาและสนับสนุนเกาะธรรมชาติท่าข้ามให้เป็นรูปธรรม ได้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมกล่าวคือให้ชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีโครงการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น โครงการรักษ์ปลาโลมาและป่าชายเลน โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนซึ่งมีสภาพเสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าทดแทน ดังนั้นทางเทศบาลตำบลท่าข้ามได้ประสานงานกับกรมป่าไม้เดิมออกแผนผังโครงสร้างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้สามารถพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับตำบลต่อไป

แนวทางในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1. ปรับปรุงพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายนิเวศน์วิทยาและสิ่งแวดล้อมเดิม
2. สร้างรายได้ให้กับชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงในแง่การท่องเที่ยว
3. สร้างเสริมความรู้และศึกษาธรรมชาติของการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตบนเกาะธรรมชาติ เป็นการศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยาโดยตรง
4. สร้างเสริมแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดให้มีกิจกรรม เช่น การจัดทัศนศึกษา การนั่งเรือชมฝูงปลาโลมา การศึกษาป่าชายเลน เป็นต้น

ภาพ 21 แสดงแนวทางการออกแบบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเส้นทางของการท่องเที่ยวบนเกาะธรรมชาติ

(ที่มา : เทศบาลตำบลท่าข้าม ฝ่ายงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. 2546 : 2-3)

5.1.2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (Infrastructures) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานผู้วิจัยพบว่าการจัดสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องการอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังขาดอยู่หลายอย่าง เช่น บริเวณที่จอดรถมีไม่เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในช่วงที่มีปลาโลมาเพราะพื้นที่บางส่วนนั้นเป็นของเอกชนคือพื้นที่ดินที่ใกล้กับท่าเรือของหมู่ 1 ทางเทศบาลตำบลท่าข้ามมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน คาดว่าคงจัดการเรื่องบริเวณที่จอดรถให้เป็นรูปธรรมมากกว่านี้ได้ในอนาคตท้องถิ่นสาธารณสุขยังไม่ต้องอาศัยร้านค้าบริเวณท่าเรือ ซึ่งเริ่มที่จะมีร้านค้าเพิ่มมากขึ้นตามกระแสของ

นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาดูปลาโลมา โดยเฉพาะในวันหยุดมักจะมีนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ เข้ามา ดูปลาโลมาซึ่งอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง กิจกรรมนอกจากดูฝูงปลาโลมาแล้วบรรยากาศของ ป่าชายเลนยังมีความรื่นรมย์เหมือนกับเพลงที่ว่า “ริมฝั่งชายน้ำบางปะกงยามแสงอาทิตย์อัสดงใกล้ จะค่ำลงแล้วหนา แต่บางปะกงนั้นยังคงสวยตรึงตราคราใกล้สนธยายังพาให้เราใฝ่ฝัน” เป็นเนื้อร้อง ของวงดนตรีสุนทราภรณ์โดยบรมครูเอื้อ สุนทรสนาน ได้เปรียบความงามของแม่น้ำบางปะกง ตอนพระอาทิตย์จะลับฟ้าว่าสวยงามเหลือเกิน โดยธรรมชาติของบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนี้ก็ยัง เหมือนเมื่อก่อนจึงเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในอีกแง่มุมหนึ่ง ส่วนของที่ระลึกหรือของฝาก สำหรับ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ได้แก่ อาหารทะเลตากแห้งต่างๆมีการส่งเสริมโดยการจัดทำ เป็นร้านที่มีมาตรฐาน ชาวบ้านนำมาขายกันเองได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง พื้นที่ธรรมชาติกับ การอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำ บางปะกง โดยศักยภาพของพื้นที่ซึ่งมีส่วนที่ดึงดูดและมีจุดที่น่าสนใจ ได้แก่การมาดูปลาโลมา นก และระบบนิเวศวิทยา ป่าชายเลน การมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาตามถนน กรุงเทพมหานคร - ชลบุรี (บางนา-ตราด) เลี้ยวกลับรถบริเวณหลัก ก.ม. 53 (หน้าโรงไฟฟ้าบางปะกง) เข้าทางคูขนานแยกซ้ายมือถนนสุขุมวิท สายเก่า (ทางเข้าเทศบาลตำบลท่าข้าม) ซึ่งสามารถเลือกลง เรือได้ที่ท่าเรือเทศบาลตำบลท่าข้ามหมู่ที่ 1 หรือหมู่ที่ 8 ส่วนอีกด้านของฝั่งแม่น้ำบางปะกงมีที่ บริการเรือรับส่งนักท่องเที่ยวเหมือนกันที่ตำบลบางปะกงที่วัดคงคาราม (บน) จะเห็นได้ว่าในช่วง ต้นฤดูหนาวของทุกๆปี บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจะพบปลาโลมาจำนวนมากเข้ามาหากินบริเวณ ปากแม่น้ำบางปะกงเพราะมีปลาตุ๊กทะเลซึ่งเป็นอาหารที่โปรดปรานของปลาโลมา ช่วงฤดูฝนต่อกับ ฤดูหนาวปลาโลมาจะว่ายเวียนเข้ามาในปากแม่น้ำบางปะกงในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือน กุมภาพันธ์ ปลาโลมาที่พบได้แก่ ปลาโลมาอริวดีและปลาโลมาหลังโหนด ซึ่งเป็นปลาโลมาที่ ชอบอาศัยตามชายฝั่งน้ำตื้นทั่วไป นอกจากนี้บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมถึงเกาะนกที่มีนกนานาชนิดมาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ โดยชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ป้องกันการ บุกรุกทำลาย ป่าชายเลนที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ได้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนบริเวณที่ ถูกทำลาย การทำแนวกันน้ำเซาะตลิ่ง ปลูกพันธุ์ไม้ที่หายากรอบเกาะ เช่น ต้นลำพู เพราะต้น ลำพูมีส่วนที่ช่วยเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของหิ่งห้อยถือว่าถ้ามีจำนวนต้นลำพูมากๆ จะช่วยให้ กิจกรรมการท่องเที่ยวมาดูหิ่งห้อยตอนกลางคืนน่าสนใจมากขึ้น สิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้น มาสนับสนุนการท่องเที่ยวของตำบลท่าข้ามอย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบันได้แก่ ท่าเทียบเรือของหมู่ 8 ที่ เพิ่งทำเสร็จเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่มาให้ได้รับความสะดวก ส่วนท่าเทียบเรือที่อยู่บนเกาะ นกยังไม่ได้มาตรฐานแต่ใช้งานได้ พื้นที่ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบล

ทำข้ามมาจัดทำขึ้นวมไปถึงการวางแผนที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป ปัจจุบันยังอยู่ในขั้นตอนของการขอใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยทางเทศบาลได้ยื่นหนังสือถึงกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่คาดว่าจะมีผลตอบรับภายในปี 2547 ส่วนทางเทศบาลมีการเตรียมโครงการไว้แล้วที่จะพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสามารถมาเที่ยวชมได้ตลอดทั้งปี สิ่งที่ต้องดูแลให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวครั้งแรกได้แก่ การมาดูฝูงปลาโลมาที่จะเข้ามาหากินในเขตน้ำตื้นบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากมาท่องเที่ยวโดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยเฉลี่ย 100 - 200 คนขึ้นไป ส่วนวันธรรมดา มีประมาณ 20-30 คน การมาดูฝูงปลาโลมาถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ต้องการมาดูปลาโลมา โดยทางเทศบาลจัดให้มีเรือบริการรับส่งนักท่องเที่ยวไปดูปลาโลมา มีการดัดแปลงเรือประมงเดิมที่ใช้หาปลาเป็นเรือสำหรับบริการนักท่องเที่ยว มีทั้งเรือขนาดเล็กและเรือขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เจ้าของเรือก็เป็นคนในพื้นที่ที่มีอาชีพทำการประมงบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง การดูฝูงปลาโลมานั้นใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมงขึ้นอยู่กับว่าจะได้เห็นปลาโลมาหรือไม่ ปัจจุบันจำนวนเรือที่มีไว้คอยบริการที่ตำบลท่าข้ามจะมีอยู่ 2 จุดคือท่าเรือของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 8 นอกนั้นยังกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ เช่น วัดคงคาราม (บน) วัดแสงขาว ริสอร์ทของเอกชน เป็นต้น โดยมีอัตราค่าจ้างเหมาต่อ 1 ลำ ถ้าเป็นเรือใหญ่ ผู้โดยสารตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป คิดค่าบริการ 700 บาทต่อ 1 ลำ เรือเล็ก คิดค่าบริการ 300 บาทต่อ 1 ลำ นั่งได้ไม่เกิน 10 คน

สิ่งที่ควรปฏิบัติในการชมปลาโลมา

1. เมื่อเข้าไปใกล้ฝูงปลาโลมาควรเคลื่อนเรือให้ช้าที่สุด แล้วดับเครื่องใช้พายเบา ๆ
 2. รักษาระยะห่างไม่ควรเข้าไปใกล้เกิน 30 เมตร
 3. ไม่ควรนำเรือเข้าฝากกลางฝูงปลาโลมา หรือไล่หลังปลาโลมา ควรอยู่ข้าง ๆ ฝูง
 4. ไม่ควรนำเรือตัดหน้า หรือขวางหน้าฝูงปลาโลมา
 5. ไม่ควรเร่งเครื่องเรือ หรือเร่งความเร็วกระทันหัน
 6. ไม่ควรให้อาหารปลาโลมา เพราะจะทำให้นิสัยการกินอาหารเปลี่ยนไป
- สำหรับปลาโลมาที่พบเห็นบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ได้แก่ โลมาอิรวดี

(Irrawaddy Dolphin) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Orcaella Brevirostris* จัดอยู่ในวงศ์

Delphinidae มีลักษณะเด่นคือหัวค่อนข้างกลมไม่มีจะงอยปาก สีลำตัวมีสีน้ำตาลเงิน และสีเทา มีครีบหลังรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็กปลายมนพบในตำแหน่งที่ห่างจากจุดกึ่งกลางลำตัวค่อนข้างไปทางหาง เป็นปลาโลมาขนาดเล็กที่ว่ายน้ำโดยปกติค่อนข้างช้าและอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ อุปนิสัยของปลาโลมาอิรวดีมักอยู่รวมเป็นฝูงเล็ก แต่ละฝูงมีจำนวน 6 ตัวหรือน้อยกว่าไม่ชอบปรากฏตัวให้เห็นตาม

ผิวน้ำ แต่จะชอบโผล่หัวขึ้นมาที่ระดับผิวน้ำ มันไม่ชอบที่จะว่ายน้ำเล่นคู่กับเรือ บางครั้งช่วยเหลือชาวประมงก็โดย ว่ายน้ำไล่ฝูงปลาให้ไปติดอวนของชาวประมง ที่น่ารักก็คือค่อนข้างมีอายุและหลบซ่อนตัวความยาวของปลาโลมาเต็มวัยอยู่ระหว่าง 2.1 ถึง 2.6 เมตร มีน้ำหนักระหว่าง 90 ถึง 150 กิโลกรัม และปลาโลมาอิระวดีทางเทศบาลท่าข้ามได้พบมันเข้ามาหากินในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ปลาโลมาที่พบเห็นอยู่ที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงอีกหนึ่งคือ ปลาโลมาหลังโหนดมีชื่อ ทางวิทยาศาสตร์ว่า *Squsa Chinensis* จัดอยู่ในวงศ์ Delphinidae โลมาชนิดนี้พบได้ทั่วไปตามชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้ จึงได้ชื่อสามัญว่า Indopacific Humpback Dolphin เป็นที่น่าสังเกตว่าปลาโลมาหลังโหนดมีสีเปลี่ยนแปลงสีเหลืองจนถึงสีชมพูจนบางครั้งเป็น สีขาวหรือสีเทา แต่สีที่ท้องจะเป็นส่วนที่มีสีจางที่สุดลักษณะทั่วไปของโลมาชนิดนี้คล้ายคลึงกับปลาโลมาปากขวดทั่วไปลำตัวที่บึกบึนกลมยาวสีท้องขาว บนหลังฐานครีบเป็น โหนดขนาดน้ำหนักปกติหนัก 150 ถึง 200 กิโลกรัม มีความยาว 2 ถึง 2.8 เมตร (รติมา ครุวรรณเจริญ, 2545 : 3-5) ปลาโลมาทั้งสองประเภทนี้สามารถพบเห็นได้โดยเฉพาะช่วงต้นฤดูหนาวราวเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์เพราะว่าเป็นช่วงเปลี่ยนของน้ำซึ่งน้ำบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจะเค็มมากกว่าปกติและมีปลาตุ๊กทะเลซึ่งเป็นอาหารที่ชอบของปลาโลมาเข้ามาหากินบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง สาเหตุนี้เองที่ทำให้มีฝูงปลาโลมาว่ายน้ำเข้ามาในเขตน้ำจืดบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง นอกจากการมาดูฝูงปลาโลมาซึ่งเป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้วบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังมีสภาพป่าชายเลนที่สมบูรณ์เพราะได้รับการอนุรักษ์จากประชาชนในท้องถิ่นมีโครงการจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน เช่น โครงการรักษ์ปลาโลมาและป่าชายเลน โครงการการปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนของกรมป่าไม้โครงการทำที่กั้นน้ำเซาะตลิ่งของเกาะนก เป็นต้น บริเวณที่เป็นเกาะธรรมชาตินี้มี นกมากกว่า 50 ชนิด อาศัยอยู่เนื่องจากมีสภาพธรรมชาติสมบูรณ์ที่เอื้อกับการดำรงชีวิตของนก ตัวอย่างนกที่สำรวจพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมากได้แก่ นกกา่น้ำปากขาว นกกา่น้ำเล็ก นกยางกรอกพันธุ์จีน นกยางโทนใหญ่ นกยางเปีย นกยางเขียว นกแขวก นกกาบบัว เขี้ยวขาว เขี้ยวแดง นกกวัก นกนางนวลธรรมดา นกนางนวลแกลบเคราขาว นกกาเหว่า นกกะเต็นน้อยธรรมดา นกกะเต็นหัวดำ นกกินเปี้ยว นกจากคาหัวเขียว นกกระจอกป่าโกงกาง นกนางแอ่นบ้าน นกนางเขนบ้าน นกจับแมลงสีน้ำตาล นกอีแพรดแถบอกดำ นกอีเสือสีน้ำตาล นกเอี้ยงดำ นกเอี้ยงสาริกา นกเอี้ยงหงอน นกกินปลีแก้มสีทับทิม นกสีชมพูสวน นกกินปลีอกเหลือง นกแว่นตาขาวสีทอง นกกระจอกบ้าน นกจับแมลงจุดดำ นกกระจับธรรมดา นกกระจัดธรรมดา นกกระจัดขาสีเนื้อ นกกระจัดหัวโลกเหนือ นกกระจัดหัวมงกุฎ เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้มีการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานและทำให้มีการตื่นตัวที่จะรักษาป่าชายเลนผืนนี้ให้เป็นสมบัติของชุมชนเพียง

ต้องการที่จะดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงให้สร้างประโยชน์กับชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แต่ที่ดินบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงตลอดจนบริเวณเกาะธรรมชาติซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 125 ไร่ ไม่ได้เป็นที่ดินของตำบลท่าข้ามผู้ที่ได้รับผิดชอบโดยตรงได้แก่ กรมป่าไม้ ปัจจุบันได้มีการย้ายหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยมอบหน้าที่รับผิดชอบให้กับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นผู้ดูแล การเปลี่ยนแปลงระหว่างหน่วยงานของรัฐมักจะมีความล่าช้าในการปฏิบัติงานโดยทางเทศบาลตำบล ท่าข้ามได้ทำหนังสือขอใช้พื้นที่เพื่อสร้างประโยชน์กับชุมชนเพราะได้มีการวางโครงการพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โครงการที่ผ่านมาโดยทางเทศบาลท่าข้ามร่วมกับกรมป่าไม้เดิม (ป่าไม้เขตปราจีนบุรี. 2545 : 2) มีการปลูกป่าชายเลนทดแทนป่าบางส่วนที่ถูกทำลาย การออกแบบโครงการให้เหมือนกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พัฒนาได้ มาตรฐาน เช่น ที่คุ้งกระเบนจังหวัดจันทบุรี โครงการในอนาคตทางเทศบาลท่าข้ามจะสร้างสะพานคนข้ามระหว่างเกาะธรรมชาติตรงบริเวณหมู่ 1 ให้สะดวกเวลาที่จะมาชมนกบริเวณส่วนที่จัดไว้ให้ นอกจากนั้นยังปรับปรุงทางเดินบริเวณรอบเกาะและสร้างหอดูนกให้ได้มาตรฐาน อีกทั้งจัดทำเป็นโครงการนำร่องในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตอนกลางคืน เช่น การนั่งเรือชมหิ่งห้อย เป็นต้น นับได้ว่ากิจกรรมหลักต่างๆจะช่วยให้การพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงได้เป็นอย่างดีและเป็นการเปลี่ยนแนวคิดเพื่อรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

5.2 ความต้องการและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

โดยทั่วไปชาวบ้านบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีอาชีพทำประมงเป็นส่วนใหญ่เพราะมีแหล่งทรัพยากรทางทะเลมาก ได้แก่ การจับสัตว์น้ำบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงและอ่าวไทย ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีส่วนเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวได้ใช้บริการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเช่าเรือเพื่อไปดูปลาโลมา การขายอาหาร ร้านขายของฝาก เหล่านี้เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนทั้งสิ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นจะต้องมีความเห็นคล้อยตามกันเพื่อที่จะจัดระบบ ดังนั้นการรวมตัวกันเป็นชมรมจึงเป็นสิ่งที่ดี การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์โดยมีนายกเทศมนตรีของเทศบาลตำบลท่าข้าม ปลัดตำบลท่าข้ามผู้ช่วยสมาชิกเทศบาลรวมถึงชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 8 มีความเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการจัดตั้งชมรมเพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งทำมาหากินของคนไว้ จึงได้จัดตั้งชมรมอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงชื่อว่า“ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลท่าข้าม” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกษะธรรมชาติท่าข้าม พื้นที่ป่าชายเลนตำบลท่าข้าม รวมถึงแม่น้ำบางปะกง ตลอดจนลำคลองในเขตตำบลท่าข้าม
2. สร้างอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้ประชากรในท้องถิ่น
3. เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและแม่น้ำบางปะกง

โดยมีสมาชิกประกอบด้วย สมาชิกจากหมู่ 1 จำนวน 85 คน และหมู่ 8 จำนวน 80 คน ร่วมเป็นสมาชิกและมีคณะกรรมการ ดังนี้

นายธรรมบุญ	พุ่มพวง	ประธาน
นายบุญส่ง	เกตุสละ	รองประธาน
นายวสันต์	ทองเขียว	รองประธาน
นางอาภรณ์	ศรีเสริมสุข	กรรมการ
นายมนูญ	วิมลรัตน์	กรรมการ
นายชาญ	เจริญสุข	กรรมการ
ร.ต.สุพจน์	อรุณโชติ	กรรมการ
นายมล	รวงผึ้ง	กรรมการ
นายมนตรี	รวงผึ้ง	กรรมการ
นางสุภา	สุขใจ	ฝ่ายบัญชี
นางสำอางค์	น้อยเจริญ	ฝ่ายบัญชี

รูปแบบการจัดการนอกจากการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน ได้มีการร่วมทุนในการดำเนินงาน กำหนดให้สมาชิกเป็นผู้ลงทุนซื้อหุ้น หุ้นละ 20 บาทแต่ไม่เกิน 100 หุ้น และถ้าชมรมมีกำไรจะปันผลคืนให้ภายใน 6 เดือน

คณะกรรมการมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

ประธาน รับผิดชอบในการบริหารงานทั่วไปและประสานงานระหว่างคณะกรรมการ รวมทั้งการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการ

รองประธาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยของประธานชมรม และทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่

กรรมการ รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกให้การต้อนรับและการบริการที่ดีเหมาะสม แก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ให้เกิดความปลอดภัยและอบอุ่นใจทุกเรื่อง

ฝ่ายบัญชี รับผิดชอบดูแลเรื่องการเงินและผลประโยชน์แก่สมาชิก

นอกจากการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของชมรม เป้าหมายที่ชมรมต้องการการพัฒนาสู่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนและเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรในท้องถิ่นป่าชายเลนแห่งเดียว ที่เป็นที่ทำมาหากินของชุมชน โดยให้ชุมชนมีอาชีพเพิ่มขึ้นจะช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้นเป็นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน รายได้ส่วนใหญ่ของชาวตำบลท่าข้ามมาจากการทำประมงบริเวณ ปากแม่น้ำบางปะกง อาชีพการทำประมงนั้นยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมากเท่าใดเรียกได้ว่ายังคง สภาพของการทำประมงเหมือนเดิม ผู้วิจัยพบว่าถ้ามีการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในช่วงที่มีปลาโลมาเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยทุกฝ่ายต้องการที่จะพัฒนาการ ท่องเที่ยวของชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐานต่อไปเหมือนกับชุมชนอื่นๆ เช่น บ้านริม คลองจังหวัดสมุทรสงคราม โครงการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนจังหวัดจันทบุรี เป็นต้น การพัฒนา ในจุดนี้นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนเดียวกัน สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ต่อชุมชนรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ดังนั้นองค์กรชุมชนควรมี ความรู้ในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ เช่น ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งสาธารณูปโภคที่ให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การตลาด การประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัย พบว่าการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลท่าข้ามบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเตรียมการของชุมชนในส่วนเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสื่อ ความหมายแก่นักท่องเที่ยวเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะศึกษาบริบทของคนในชุมชน เดียวกันที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากทุกคนต้องสื่อความหมายระหว่างกัน ชาวบ้านหลาย คนต้องช่วยกันค้นหาศักยภาพในตัวเองก่อนและกระบวนการค้นหาความเป็นตัวของตัวเองได้แล้ว ทุกคนยังได้มีโอกาส ปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก โดยการร่วมมือกันที่จะปกป้องคุ้มครอง ทรัพยากรป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงรวมถึงเกาะธรรมชาติซึ่งแต่ก่อนเคยถูกนายทุนเข้า บุกรุกใช้ประโยชน์และทำลายพื้นที่ของป่าชายเลน แต่ในปัจจุบันการรวมตัวกันก่อตั้งชมรมยัง ประโยชน์ต่อกรพัฒนาในระดับหนึ่ง จะเห็นได้จากมีการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ จากภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น โครงการ “ อนุรักษ์ปลาโลมา และป่าชายเลน ” โดย ชมรมธุรกิจการ ท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา ร่วมกับป่าไม้จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอบางปะกง และเทศบาลตำบล ท่าข้าม ได้จัดให้มีการสัมมนาตามโครงการ “ อนุรักษ์ปลาโลมา และป่าชายเลน ” เมื่อวันที่ 11 – 12 กันยายน 2545 เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่าง ยั่งยืนโดยการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 50,000 บาท และวิทยากรผู้ทรงความรู้จากการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 8 การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี โดยผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ด้าน

การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ปลาโลมาและ ป่าชายเลนมากขึ้น รวมทั้งการมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นตลอดการอบรม และการทัศนศึกษาดูงานทั้ง 2 วัน สะท้อนให้เห็นถึงความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เพิ่มขึ้นของชุมชน ทั้งนี้ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทราและหน่วยที่รับผิดชอบโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 8 ที่เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอ บางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทราและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชนในครั้งนี้จะเป็นส่วนช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยมีความยั่งยืน ยังมีโครงการอีกหลายโครงการที่สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการปลูกป่าทดแทนของกรมป่าไม้(เดิม) การทำแนวกันการกัดเซาะของน้ำที่จะทำลายคลังของเกาะธรรมชาติ การปลูกไม้ป่าชายเลนที่หายาก การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น โครงการของภาครัฐโดยทางเทศบาลปรับปรุงถนนหนทางเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ในอนาคตยังมีโครงการการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างเกาะธรรมชาติ แต่โครงการดังกล่าวอยู่ในช่วงการพิจารณาของกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกประการหนึ่งที่ทำให้โครงการล่าช้าคือการปลูกสร้างที่ขัดต่อมติของคณะรัฐมนตรี โดยไม่อนุญาตให้มีสิ่งปลูกสร้างในบริเวณป่าชายเลนกรณีดังกล่าวยังอยู่ในการพิจารณา แต่ทางเทศบาลเพียงแต่ขอใช้พื้นที่บางส่วนเพื่อให้มีการพัฒนาในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์ของเกาะธรรมชาติในปัจจุบันมีการอนุรักษ์จัดการของทุกฝ่ายร่วมมือกันเป็นอย่างดี เช่นคำพูดของผู้อาวุโสผู้หนึ่งว่า “แทบจะไม่ได้ยินเสียงปืนแล้ว” ซึ่ง หมายความว่าความคิดของคนในชุมชนเปลี่ยนไปทัศนคติเดิมที่เคยเข้าไปยิงนกในเกาะธรรมชาติที่มีอยู่จำนวนมากมาย ก็ไม่มีผู้ล่าเพราะทุกคนตระหนักดีว่าผืนป่าชายเลนแห่งนี้ เป็นผืนป่าของทุกคนที่จะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของลูกหลานต่อไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาของเยาวชนเป็นการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งที่คอยกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่นในการรักษาธรรมชาติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.3 ความร่วมมือพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่

การพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งทะเลและป่าชายเลนนั้นบทบาทและหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบพื้นที่มีหน้าที่ดูแล โดยตรงกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่รับผิดชอบมาจากสำนัก วิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้โดย

มีเป้าหมายที่จะพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการใช้ที่ดินป่าชายเลน มักจะมีผู้บุกรุกทำประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงระบบนิเวศของป่าชายเลน ก่อความเสียหายกับพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่จำนวนไม่มากในประเทศไทย รัฐบาลตระหนักถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมในอดีตที่ผ่านมาซึ่งไม่มีเอกภาพขาดการบูรณาการและไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ดังนั้นจึงได้มีการปฏิรูประบบราชการและมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 กำหนดให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการจัดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ให้จัดตั้งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยรวมงานที่เกี่ยวข้องในด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จากกรมประมง กรมป่าไม้ และกรมพัฒนาที่ดินในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาอยู่ภายใต้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีภารกิจในการอนุรักษ์ฟื้นฟูบริหารจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะพื้นที่ดินชายทะเลป่าชายเลน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความ สมดุลและเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน

อำนาจหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีหน้าที่ ต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1. เสนอความเห็นเพื่อจัดทำนโยบายและแผน เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 2. เสนอให้มีการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ มาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อให้มีการใช้อย่างยั่งยืน
 3. กำกับดูแลประเมินผลและติดตามตรวจสอบให้เป็นไปตามกฎระเบียบมาตรการ
 4. เสนอแนะแหล่งอันควรรักษาเพื่อประโยชน์ในการสงวนรักษา คุ้มครอง ควบคุม ดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 5. ศึกษา วิจัย พัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืชและสัตว์ทะเลที่หายากและใกล้สูญพันธุ์
 6. สร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
 7. ปฏิบัติการอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่ กระทรวงหรือ คณะรัฐมนตรีมอบหมาย
- แผนการดำเนินงานในช่วงเวลา 5 ปี (2547-2551)

1. ปรับปรุงกฎระเบียบด้าน “ สิทธิชุมชนชายฝั่ง ”
2. ฟื้นฟูและปรับปรุงมาตรการการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน

3. อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งหญ้าทะเล
4. อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งปะการัง
5. จัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินชายทะเลและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง
6. ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำและลดการทำลายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การดูแลรับผิดชอบพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งยังครอบคลุมถึงนโยบายของคณะรัฐมนตรีมีมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ครั้งที่ 3/2543 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการจัดพื้นที่ป่าชายเลน มีข้อเสนอแนะเห็นชอบเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าชายเลนดังต่อไปนี้

1. อนุญาตให้ราษฎรได้เข้าไปอยู่อาศัยในเขตป่าชายเลนโดยมิได้มีเอกสารสิทธิ ก่อนมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2543 ยังคงอยู่อาศัยต่อไปได้ แต่ไม่อนุญาตให้ทำกินทั้งนี้ต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ทุกปี และห้ามมิให้ออกเอกสารสิทธิใดๆ ทั้งสิ้น

2. ให้กรมป่าไม้จัดการดูแลรักษาในลักษณะเป็นเขตกันชน (Buffer Zone) เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน กว้างไม่น้อยกว่า 100 เมตร เพื่อฟื้นฟูให้เป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์เว้นแต่บริเวณชายฝั่งทะเลตอนใดมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่อำนวยให้กันแนวเขตเป็นป่าชายเลนได้ถึง 100 เมตร หากปรากฏว่าในท้องที่ใดเป็นที่อยู่ของราษฎรให้นำมาใช้โดยอนุโลม

3. ในเขตอนุรักษ์ ห้ามมิให้อนุญาตการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในทุกกรณี โดยรวมถึงพื้นที่ก่อสร้างสาธารณูปการเพื่อการก่อสร้างระบบบำบัดต่าง ๆ ด้วย

4. ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลหรือนิติบุคคลในท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยมีคณะกรรมการป้องกันและหยุดยั้งการบุกรุกที่ดินในเขตป่าชายเลนเป็นคณะกรรมการร่วมพิจารณาอนุญาตให้ราษฎรอยู่อาศัยในป่าชายเลน โดยยืนยันว่าราษฎรที่ได้รับอนุญาตนั้น เป็นผู้ที่ได้เข้ามาทำกินก่อนวันที่ 23 กรกฎาคม 2543 จริง ทั้งนี้ให้มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ราษฎรด้วย

มติของคณะรัฐมนตรีใน ข้อ 3 ระบุห้ามมิให้อนุญาตการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในทุกกรณี จึงเป็นเหตุให้พื้นที่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เช่น บริเวณเกาะธรรมชาติดีที่เป็นบริเวณสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีศักยภาพพร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ในปัจจุบันโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ยังไม่ได้อนุมัติเกี่ยวกับการใช้พื้นที่เนื่องจากขัดกับมติคณะรัฐมนตรี ประกอบกับการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูประบบราชการของกระทรวงทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการในขณะนี้ทางเทศบาลตำบลท่าข้ามได้มีหนังสือถึงกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและรเวลามีคำสั่งอนุมัติขอใช้พื้นที่ในส่วนที่เป็นเกาะธรรมชาติเพราะมีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ทางเทศบาลตำบลท่าข้าม จะได้ดำเนินงานตาม

โครงการที่ตั้งไว้ต่อไป ดังนั้นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับด้านพื้นที่ที่ยังไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ในขณะนี้ ก็คือการขอใช้พื้นที่บริเวณเกาะธรรมชาติ

นอกจากกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเป็นอันดับแรกคือการมาชมปลาโลมาที่เข้ามาอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงในช่วงฤดูหนาว ผู้วิจัยพบว่ายังมีแนวคิดจากเจ้าของที่พักที่ต้องการพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน จึงได้มีการสร้างที่พักเพื่อไว้รับรองนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืนหรือมาพักผ่อนกับธรรมชาติของป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง สำหรับกิจกรรมที่จะมาส่งเสริมโดยการ “หาจุดขายในท้องถิ่น” เป็นคำกล่าวของเจ้าของที่พัก จุดขายของกิจกรรมมีอยู่ 6 ประเภทที่สามารถนำไปเป็นกิจกรรมกับการมาท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ได้แก่ คุปลาโลมา คุนกานาชาตินิคมเกาะธรรมชาติ ชมวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านริมฝั่งแม่น้ำรวมทั้งการทำกระชังปลาตามลำน้ำ คุพระอาทิตย์อัสดงยามเย็น คุหึ่งห้อยในยามราตรีและสุดท้ายเป็นกิจกรรมที่เจ้าของที่พักคิดเอาไว้ได้แก่ การพาชมวิถีการเลี้ยงหอยแมลงภู่ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของชาวบางปะกง นอกจากนี้กิจกรรมเหล่านี้ก็มีการตกปลาเรียกได้ว่ามาพักผ่อนกับธรรมชาติ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนั้นมีกิจกรรมมากมายเหล่านี้ก็เหมือน เป็นกิจกรรมหลักในการมาท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง แต่ในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น ถ้าเป็นในช่วงที่ไม่มีปลาโลมานักท่องเที่ยวจะน้อยลงแสดงว่าปัญหาใหญ่ของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงขึ้นอยู่กับปลาโลมาเพราะปลาโลมาจะพบได้เป็นจำนวนมากในช่วงเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์เท่านั้น สาเหตุอีกประการหนึ่งบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังเป็นแหล่งอาหารที่ชอบของปลาโลมาได้แก่ ปลาตุ๊กทะเล จึงทำให้มีการพบปลาโลมาในช่วงดังกล่าว ดังนั้นความร่วมมือของทุกฝ่ายที่จะสร้างความเป็นไปได้ในพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้นในทุกด้านโดยเฉพาะด้านพื้นที่ของผู้ที่รับผิดชอบส่วนเทศบาลตำบลท่าข้ามมีการวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาให้เหมือนกับที่อื่นๆ โดยรวมตัวกันจัดตั้งให้เป็นองค์กรเกิดขึ้นเพื่อรักษาทรัพยากรป่าชายเลนที่เป็นสมบัติของชุมชน ให้คงอยู่ตาม แนวทางของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

5.4 ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชน

5.4.1 ผลกระทบเชิงบวก นับตั้งแต่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงได้รับผลกระทบเชิงบวก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนำความเจริญสู่ท้องถิ่น การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ชุมชนได้รับประโยชน์ในด้านการพัฒนาองค์กรให้เข้มแข็ง เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศทำให้ชาวบ้านมีอาชีพใหม่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริการใช้เรือที่ตัดแปลงมาจากเรือหาปลา และพนักงานท่องเที่ยวชมปลาโลมา มีการขายของฝากจากทะเลมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติ ชุมชนได้รับประโยชน์ทางตรงเชิงรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากนักท่องเที่ยวจึงทำให้เศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้นกว่าปกติ แต่ช่วงเวลาของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีจำกัดเพราะว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาดูปลาโลมาในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์เท่านั้น จึงเป็นเหตุให้การท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีระยะเวลาของกิจกรรมไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร อีกประการหนึ่งเกิดความภาคภูมิใจในการรักษาทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตน รวมทั้งได้เผยแพร่ให้คนทั่วไปเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ส่วนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น สาธารณูปโภคต่าง ๆ ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ท่าเรือรับส่งนักท่องเที่ยว ลานจอดรถ ศาลาพักร้อน ป้ายบอกทาง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลา แต่สิ่งที่ได้จากการท่องเที่ยวยังมีในส่วนที่เป็นนามธรรมได้แก่ การปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเกิดความร่วมมือกันของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คนในชุมชนต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อไปในอนาคตรวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีภายในสังคมของตนเอง ความมีน้ำใจกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนเกิดผลตอบแทนทางสังคม ซึ่งหมายถึงชุมชนไม่รู้สึกโดดเดี่ยว เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวที่ สนใจเข้ามาท่องเที่ยวให้คุณค่ากับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีศักยภาพ ซึ่งชมผลงานการรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตลอดจนการบริการที่มีให้กับนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบในเชิงบวกที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง และอีกประการหนึ่งคือรายได้ที่ได้มาจากการเช่าเรือพานักท่องเที่ยวดูปลาโลมา โดยกำหนดราคารมาตรฐานของชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรือใหญ่ เที่ยวละ 600 บาท เรือเล็ก เที่ยวละ 400 บาท รายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปริมาณนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน โดยเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์ รายได้สุทธิหักค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำมันของเรือ ผู้ช่วยคนขับเรือต่อเที่ยว รวมรายได้หักค่าใช้จ่ายทั้งหมดในส่วนของเรือใหญ่คงเหลือ 200 บาทต่อเที่ยว ส่วนเรือเล็กคงเหลือ 150 บาทต่อเที่ยว รายได้ถ้าเปรียบเทียบกับการทำงานประมงคงน้อยกว่ามาก แต่เป็นส่วนที่เป็นรายได้เสริมในช่วงหนึ่งของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเท่านั้น นับได้ว่าเป็นการสร้างงานให้เกิดอาชีพใหม่ของสังคมในชุมชนชาวประมงบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกๆ ฝ่ายภายในชุมชน ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงระยะเวลาหนึ่งก็สะท้อนถึงความภาคภูมิใจในหลายประการก่อให้เกิดความต้องการที่จะสร้างวิถีทางใหม่ โดยมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.4.2 ผลกระทบเชิงลบ ความเป็นไปได้ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงพบว่า มีแนวโน้มอยู่ในช่วงระยะเวลาที่จำกัดการเปลี่ยนแปลงจึงไม่ส่งผล ชี้ชัดได้ว่ามีผลกระทบกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่าใน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ทุกคนต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นยังมีปัญหาที่เป็นข้อจำกัด อีกหลายอย่าง เช่น การขอใช้พื้นที่เกาะธรรมชาติ การสร้างสะพานเชื่อมระหว่างเกาะธรรมชาติ การปลูกป่าพันธุ์ไม้หายาก และที่สำคัญคือปลาโลมาที่เป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว มีช่วงเวลาประมาณ 3-4 เดือนที่พบเห็นในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง หน้านั้นเหตุผลในสิ่งเหล่านี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงคงมีขึ้นได้ในระยะสั้นเท่านั้น จึงไม่ แสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงลบแต่ประการใด อีกประการหนึ่งในเรื่องปัญหาสังคมเทศบาลตำบล ทำข้ามเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดีให้ความช่วยเหลือดูแลในการให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้รักษาขอบข่ายของวิถีชีวิตชุมชนให้คงเดิมไม่พยายามเปลี่ยนแปลง โครงสร้างที่จะทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน ความลงตัวที่ตอบรับนโยบายของรัฐและ ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันเป็นเกราะป้องกันปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ลง ได้ จะมีก็เป็นเพียงแต่ปัญหาความขัดแย้งของการจัดระเบียบของการให้บริการนักท่องเที่ยวเท่านั้น

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

- 1 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
- 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
- 3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผลกระทบต่อชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ตลอดจนค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย ส่วนการศึกษาภาคสนาม (Field Studies) เป็นการรวบรวมข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามความเป็นจริง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การร่วมประชุมอบรม สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียงดำเนินการเก็บข้อมูลแล้วนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นที่ศึกษาโดยสรุปได้ดังนี้

6.2 ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

สรุปผลการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกอนั้นมีความเป็นไปได้ ในระยะเวลาสั้นไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากโดยองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ในเรื่องความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ ในเรื่องการจัดการดูแลของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในชุมชน และสุดท้ายมีกิจกรรมร่วมสร้าง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ในอนาคตคงจะสามารถพัฒนาให้เป็นมาตรฐานได้ แต่ในปัจจุบันเพราะยังขาดส่วนที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจของแหล่งท่องเที่ยวโดยปกติแหล่งท่องเที่ยวย่อมต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเข้ามาศึกษาหาความรู้หรือพักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะธรรมชาติที่มีธรรมชาติที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจและที่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงก็มีสิ่งดึงดูดความสนใจ ได้แก่ ปลาโลมา เรียกได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงซึ่งถ้าบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีปลาโลมาอยู่ตลอดเวลาความเป็นไปได้ในการพัฒนาของการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงคงสู่ความเป็นมาตรฐานได้ ผู้วิจัยพบว่า ปลาโลมาจะว่ายเวียนจากอ่าวไทยมายังปากแม่น้ำบางปะกง ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งตรงกับฤดูหนาวพอดี เหตุที่ปลาได้ว่ายเวียนเข้ามานั้นมีสาเหตุจากการมาหาอาหารในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง โดยอาหารที่ปลาโลมาชอบก็คือปลาตุ๊กตะเลซึ่งมีชุกชุมในบริเวณนี้ กับอีกประการหนึ่งบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีน้ำทะเลหนุนขึ้นมาทำให้น้ำบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเต็มใกล้เคียงกับน้ำทะเลในอ่าวไทยสามารถทำให้ปลาโลมาอาศัยอยู่ได้ นับได้ว่าปลาโลมาที่เป็นสัตว์อยู่ในทะเลตามธรรมชาติ นักท่องเที่ยวสนใจต้องการเห็นตัวที่มีชีวิตในทะเลมากกว่าในตู้กระจกที่สตั๊บบไว้ จึงเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวปากบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีจำนวนมากในระยะเวลาดังกล่าว ส่วนแหล่งธรรมชาติที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ เกาะธรรมชาติหรือชาวบ้านเรียกว่า“ เกาะนก” นั้นมีความสำคัญสำหรับกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณกหายาก จากการศึกษาพบว่าจำนวนนกน้ำที่มาอาศัยอยู่ในเกาะธรรมชาติมีนกประจำถิ่นอยู่ 50 กว่าชนิดและในช่วงหน้าหนาวซึ่งตรงกับที่มีปลาโลมาเข้ามาตรงกันกับการมีนกอพยพมาจากไซบีเรียมาสมทบอีกจำนวนนับหมื่นตัวทำให้บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวและมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แต่มีระยะเวลาจำกัดอีกประการหนึ่งในเรื่องของพื้นที่ส่วนที่เป็นปัญหาในปัจจุบันคือการให้สิทธิ์ในการใช้พื้นที่ของเกาะธรรมชาติที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมซึ่งได้รับการโอนย้ายมาจากกรมป่าไม้เดิม พื้นที่ของเกาะธรรมชาติ

จำนวน 125 ไร่ นั้นยังไม่ได้เป็นสิทธิ์ของ เทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา เพราะมีระเบียบมติของคณะรัฐมนตรีห้ามทำการปลูกสิ่งก่อสร้างในพื้นที่บริเวณชายฝั่ง ทะเล จึงเป็นเหตุให้การพัฒนาพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำ บางปะกงต้องล่าช้าเกิดจากการปฏิรูประบบ ราชการซึ่งตั้งกระทรวงขึ้นใหม่ทุกอย่างยังไม่เป็นไปตามระบบอาจเกิดจากการล่าช้าได้ส่วนของ พื้นที่ที่เป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวจึงต้องได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานจะสามารถ รองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ในปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว มาเที่ยววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็มีส่วนผลักดันให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวบริเวณปาก แม่น้ำบางปะกงจำนวนน้อย อีกประการหนึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ จึงนับได้ว่าบริเวณ ปากแม่น้ำบางปะกงมีจุดดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวน้อยกว่า การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าความ เป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นไปได้ในระยะเวลาจำกัดไม่ ต่อเนื่องและไม่ได้ทำให้อัตราชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไป อาชีพที่เกิดขึ้นใหม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็น เพียงรายได้เสริมที่จะช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้นในระยะหนึ่งเท่านั้น นับได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในด้านรักษาสถิติแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืนช่วยทำให้ในชุมชน เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและพร้อมที่จะปกป้องดูแลให้คงเดิมต่อไป

6.3 ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

บทบาทสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำ บางปะกงเป็นไปได้ในทิศทางที่ต้องการก็คือคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะชาวบ้านในหมู่ 1 และหมู่ 8 ที่มีอาชีพทำการประมงมีเรือไว้ใช้หาปลารวมทั้งชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงที่อยู่ริมฝั่ง แม่น้ำบางปะกง อีกส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงได้แก่ เทศบาลตำบลท่าข้าม กรม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และชาวบ้านในชุมชนก็ตามเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนา ทั้งสิ้นเพราะการพัฒนาต้องมีจัดการที่ดีมีรูปแบบของการดำเนินงานอย่างมีระบบทั้งภาครัฐ ที่ให้การสนับสนุนโดยมีโครงการนำร่องหลายโครงการ เช่น โครงการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน โครงการรักษัปลาโลมาและป่าชายเลน โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โครงการปลูกพันธุ์ไม้ หายาก อีกหลายโครงการในการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนก่อให้เกิดแรงกระตุ้นใน การที่จะช่วยพัฒนาในวิถีทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนสู่ความสำเร็จ ดังนั้นผู้ที่ส่วน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ได้แก่ หน่วยงานของ ภาครัฐมีเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอบางปะกง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการต่างๆ เนื่องจาก

ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลให้ได้มาตรฐาน และจะได้ควบคุมดูแลให้เป็นไปได้อย่างมีระบบอีกหนึ่งองค์กรที่มีบทบาทต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ กรมทรัพยากรและชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ซึ่งพื้นที่ที่เป็นเนื้อหาสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงคือเกาะธรรมชาติ โดยเกาะดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในขณะนี้ยังไม่อนุญาตให้ปลูกสิ่งก่อสร้างใดใดในเพราะขัดต่อนโยบายของคณะรัฐมนตรีส่วนการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น หน่วยงานภาคเอกชนมี ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตำบลท่าข้ามและชมรมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตอำเภอบางปะกง เป็นต้น ที่ให้การสนับสนุนจัดทำโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ช่วยทั้งงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อต้องการให้มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เช่นกัน การร่วมมือกันทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนั้นทุกฝ่ายตระหนักดีในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของนิเวศน์วิทยา ความสวยงามที่เป็นธรรมชาติย่อมเป็นจุดที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและศึกษาหาความรู้ อีกทั้งบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงยังมีจุดที่น่าสนใจ ได้แก่ ปลาโลมา ซึ่งมักจะว่ายเวียนเข้ามาในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ยังมีนกน้ำนานาชนิดและอพยพมาจากที่อื่นอีก เรียกได้ว่าช่วงเวลาท่องเที่ยวประมาณ 3-4 เดือน บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ซึ่งจากเดิมบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงไม่เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนอกจากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวแล้วยังมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาก็คือคนในชุมชน การสร้างระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะแบบเครือญาติและความเป็นเพื่อนบ้านที่แน่นแฟ้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องสังเกตได้จากการที่ชุมชนให้ความสำคัญอย่างมากกับการประชุมปรึกษาหารือกันทั้งการประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อีกประการหนึ่งคนในชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมขึ้นเพื่อเป็นองค์กรพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนให้เดินไปในแนวทางเดียวกันและช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้ยั่งยืนเป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีค่าในชุมชน การช่วยประสานแนวคิดของภาครัฐในโครงการต่าง ๆ ให้ลุล่วงด้วยดี โครงการนำร่องต่างๆ เป็นการพัฒนาความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสิ้น

6.4 ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผลกระทบต่อชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผลกระทบต่อชุมชนทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงพบว่า มีผลกระทบดังนี้

6.4.1 ผลกระทบเชิงบวก การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง มีการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมของการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเพราะได้รับประโยชน์โดยตรงจากรายได้ที่เพิ่มขึ้น เช่น จากการเช่าเรือเพื่อไปคุปลาโลมา และชมทัศนียภาพชายเลน การขายอาหารและของฝากจากทะเล เป็นต้น ซึ่งรายได้ดังกล่าวเป็นรายได้ที่เพิ่มพิเศษนอกเหนือจากการทำประมง อีกทั้งเป็นการสร้างอาชีพใหม่ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ อาชีพมัคคุเทศก์ประจำชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นและยังมีการสร้างสาธารณูปโภคให้พร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวยังประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การสร้างท่าเรือ ถนน ศาลาพักผ่อน ไฟฟ้า เหล่านี้เป็นต้นเรียกได้ว่าส่งผลกระทบเป็นรูปธรรม ส่วนเป็นในด้านนามธรรมนั้นส่งผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เช่น ช่วยปลูกฝังการรักในทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นและนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนการพัฒนาด้านอื่นๆ เกิดความสามัคคี มีการรวมกลุ่มกันตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่าชุมชนต้องการรักษาสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังให้คงอยู่ตลอดไปเพราะทุกคนในชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ เกาะธรรมชาติ ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งยังเป็นแหล่งที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ องค์กรในภาครัฐสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนา ด้านอื่นๆ ของชุมชน มีศักยภาพถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงกลุ่มชนเล็กๆ หน่วยงานแต่ก็มีพลังที่จะทำในสิ่งที่ต้องการได้เพราะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6.4.2 ผลกระทบเชิงลบ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เนื่องจากการพัฒนาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงอยู่ในช่วงระยะเวลาที่จำกัดประมาณ 3-4 เดือน เท่านั้นคือการพัฒนาไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมากนักในรูปธรรม เพราะการเปลี่ยนอยู่ในช่วงระยะเวลาอันสั้น การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่เรียบร้อยสมบูรณ์เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงก็มีข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวบริเวณนี้ ได้แก่ คุปลาโลมา เพราะ

ปลาโลมาจะเข้ามาในช่วงฤดูกลางหนึ่งเท่านั้น จึงก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในระยะเวลาอันสั้นไม่ส่งผลกระทบในระยะยาวเพราะทุกอย่างยังคงกลับมาสู่ในสภาพปกติ จะมีก็เพียงแต่ความขัดแย้งในการจัดการบางเรื่อง เช่นการรับนักท่องเที่ยวโดยเรือมีอยู่ 2 ลักษณะ เป็นเรือเล็กและเรือใหญ่ ส่วนมากนักท่องเที่ยวก็จะชอบเรือใหญ่จึงทำให้เกิดความขัดแย้งมีการแย่งคิวของเรือเกิดขึ้น อีกประการหนึ่งจำนวนท่าเรือที่เปิดบริการมีอยู่หลายแห่งเป็นการควบคุมในเรื่องของราคาได้ยาก นักท่องเที่ยวก็มีปัญหาในเรื่องการมาชมปลาโลมาบางครั้งก็ไม่เห็นปลาโลมาทำให้เสียเวลาทั้ง 2 ฝ่าย สิ่งเหล่านี้เองทำให้เกิดความเบื่อก่อนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นควรมีการจัดการโดยผู้บริหารในส่วนของภาครัฐนำที่จะมีการจัดการดูแลในเรื่องของการบริหารจัดการ ส่วนผลกระทบในเรื่องอื่นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากเพราะการท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงนั้นมีช่วงระยะเวลาที่สั้น ส่วนเรื่องอื่น ๆ เช่น มลภาวะเสียง น้ำเสีย ฝุ่นละออง ยังไม่ปรากฏพบ เพราะทุกอย่างกลับส่งสภาพความเป็นอยู่เหมือนเดิมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ถ้ามีก็มิอยู่ในช่วงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น

6.5 ข้อเสนอแนะ

6.5.1 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้พบแนวทางที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนามากขึ้น จึงควรนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานและมีคุณภาพเหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

6.5.2 ควรมีการวิจัยถึงคุณภาพชีวิตของชุมชนหลังจากได้พัฒนาเป็นการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แล้วว่าเป็นอย่างไร

6.5.3 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พบสิ่งที่ควรจะไปกำหนดนโยบายของรัฐเช่นการประสานงานของหน่วยงานของรัฐ การให้บทบาทของชุมชนมากขึ้น

6.5.4 ควรจัดกิจกรรมของการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายน่าสนใจยิ่งขึ้น

6.5.5 ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). *การพัฒนาแบบยั่งยืนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อัสชา.
- _____. (2545). *การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : เอ็ม เซเทรา.
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *สรุปร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : อัสชา.
- _____. (2543). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : อัสชา.
- จิราพร ทัดตะวร. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา*. ภาคนิพนธ์ วท.ม. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2545, 20 มีนาคม). *บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน*. (เอกสารประกอบการประชุม). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- ธวัชชัย รัตนช้อน. (2542). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2530). *ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : คาร์ตันการพิมพ์. (ถ่ายเอกสาร)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- บุษกร พรหมมาโนช. (2542, มีนาคม). “กระบวนทัศน์ใหม่การท่องเที่ยวไทย,” *จุลสารการท่องเที่ยว* : 23(4) : 60-64.
- ประเวศ ะลี. (2541). *ประชาตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

- ปัญญา รอดเชื้อ. (2539). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวทางเรือตามแนวคลอง
แสนแสบ. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เปรมฤดี ชอบผล. (2539). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
(ถ่ายเอกสาร)
- พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ :
ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- พจนา สวานศรี. (2540). การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. แม่ฮ่องสอน :
ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- พจนี เทียมศักดิ์. (2543). ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. ปริญญาานิพนธ์
กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พรพิมล น้อยเจริญ. (2540). แนวทางการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าแม่ น้ำบางปะกง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนศึกษาศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :
ศึกษาเฉพาะ กรณี ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม.
(พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พิศมัย จารุจิตติพันธุ์. (2536). ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ
และการศึกษาในเกาะสมุย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคนอื่นๆ. (2538). จิตวิทยาร่วมสมัย. เชียงใหม่ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- การเดช พัญมิเชียร. (2539, เมษายน- มิถุนายน). “พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน,”
จูลสารการท่องเที่ยว : 7 (2) : 4-7.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และ คนอื่นๆ. (2540). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
(ถ่ายเอกสาร)
- รติมา คุรุวรรณเจริญ. (2545). วิถีชีวิตปลาโลมา. (เอกสารประกอบคำบรรยาย). ชลบุรี : ม.ป.พ.
(ถ่ายเอกสาร)
- ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2542). บทบาทและพันธกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

วรรณพร วนิชชานุกร. (2540). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : ทรรศน์ศิลป์ (ถ่ายเอกสาร)
 วิเชียร คงทองและคนอื่นๆ. (2544). *เกาะท่าข้ามบางปะกง*. (เอกสารประชาสัมพันธ์).

ฉะเชิงเทรา : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

วิทยา เจียไพบูลย์. (2544). *สภาพพื้นที่และป่าชายเลน เกาะกลางปากแม่น้ำบางปะกง*.

ฉะเชิงเทรา : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

ศรีพร สมบุญธรรม. (2536, มกราคม – มีนาคม). “การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ สัญลักษณ์ใหม่แห่ง
 ทศวรรษ,” *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. 12 (1) : 12-17.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2538). *โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
 (ถ่ายเอกสาร)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2540). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการ
 ท่องเที่ยวของประเทศ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *การดำเนินการเพื่อกำหนด
 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

สมพุทธ ชูเรน. (2540). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พรินท์.

สมศักดิ์ ยิ้มแจ่ม. (2545). *ความหลากหลายของทรัพยากรปลาในป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำ
 บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ฉะเชิงเทรา : สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์. (ถ่ายเอกสาร)

สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ. (2542). *การศึกษาหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการ
 ธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับ
 สิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ : สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2541). *โครงการศึกษาวิจัยการ
 จัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*. เชียงใหม่ : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

_____. (2543). *การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิง
 นิเวศ*. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส.

สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดปราจีนบุรี กรมป่าไม้. (2545). *โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน
 จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ปราจีนบุรี : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)

สุนันทา ภูสุวรรณ. (2538). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต*.

ภาคินพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ถ่ายเอกสาร.

- สุวรรณณี คงทอง. (2536). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอ สิบเกา จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณีย์ วงศ์วัฒนา. (2536). *พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร กับความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ จังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนศึกษาศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น. (2542). *เกาะเกร็ด แหล่งศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ควรอนุรักษ์นันทบุรี*. นนทบุรี : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- อรพินท์ สพโชคชัย. (2538). *การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน* (รายงานประกอบการประชุม). ชลบุรี : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- อุทัย ดุลยเกษม. (2536). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา*. ขอนแก่น : ม.ป.พ. (ถ่ายเอกสาร)
- Strauss , Anselm L. (1998). *Basics of Qualitative Research*. California : Sage Publication.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรราชนครินทร์

ภาคผนวก

แนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

ก. แนวการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่

1. ประวัติส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-สกุล, ตำแหน่ง, อาชีพ)
2. เล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน
 - แผนที่ตั้งของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว
 - ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว
 - การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
3. การประกอบอาชีพในชุมชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน
4. สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป
5. จุดเด่นที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
6. สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง
7. หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงของแหล่งท่องเที่ยว
8. หน่วยงานภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุน
9. ความต้องการให้ชุมชนของท่านเป็นแหล่งท่องเที่ยว
10. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว
11. มีการบุกรุกพื้นที่ที่ต้องการการอนุรักษ์
12. การแก้ไขปัญหาในการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์
13. ประเพณีและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น
14. ของที่ระลึกที่เป็นจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยว
15. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ข. แนวการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(ใช้สัมภาษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยภาครัฐ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของเทศบาลตำบลท่าข้าม เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรและชายฝั่งทะเล ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น)

1. เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
2. นโยบายและโครงการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
3. ความต้องการให้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
4. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน
5. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับชุมชน
 - ปัญหาด้านสาธารณสุขปโภค
 - ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสีย ขยะ เสียง และอากาศ
 - การบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์
6. ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
7. สิ่งที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง
8. ความต้องการเห็นบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงในอนาคต
9. การปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
10. การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เรื่องระเบียบนโยบายคณะรัฐมนตรี
11. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
13. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถพัฒนาสู่ความยั่งยืนของชุมชน
14. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนช่วยแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชน
15. ความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ภาคผนวก ข

โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นายสมัช ผลบุญ
วัน เดือน ปีเกิด	26 พฤษภาคม 2503
สถานที่เกิด	อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ที่อยู่	174/4 หมู่ 7 ต.ท่าसान อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา 24130
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	กรรมการผู้จัดการ
สถานที่ทำงาน	บริษัท นารายณ์ อาร์ท จำกัด อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	กศ.บ. (พลศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน พ.ศ. 2526

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีนครินทร